АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 6/3'2021

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

[https://doi.org/10.37634/efp.2021.6\(3\)](https://doi.org/10.37634/efp.2021.6(3))

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 липня 2020 р. № 886 (економічні науки).

Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 вересня 2020 р. № 1188 (юридичні науки).

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 р. № 353/10 (облік та аудит).

Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

2021 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 30.06.2021

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішні і зовнішні рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 10 від 16 червня

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2021
© "Економіка. Фінанси. Право",
2021

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 6/3'2021

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

[https://doi.org/10.37634/efp.2021.6\(3\)](https://doi.org/10.37634/efp.2021.6(3))

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 02 July 2020 № 886 (economic sciences).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on September 24, 2020 № 1188 (legal sciences).

Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

Journal is awarded the international identification number ISSN 2409-1944 and included in the international Scientometrics base Index Copernicus.

Journal's doi: 10.37634/efp.

Founders:

Audit firm "Analitik" jointly with the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 10 of June 16, 2021). Full or partial reprint of the

materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 30.06.2021

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,

Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analitik", 2021
© "Economics. Finances. Law",
2021

Typography: LLC "International Business
Center"

Головний редактор

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Шеф-редактор

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління ПрАТ «Аудиторська фірма "Аналітик"», Заслужений юрист України

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бойко Антон Олександрович, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єра міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вереzubova Tetiana Anatoliivna, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, Білоруський державний економічний університет

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Головач Tetiana Anatoliivna, д.е.н., професор, аудитор, заступник директора з наукової роботи Інституту аудиту

Криштопа Ірина Ігорівна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Полякова Євгенія Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи (навчальний процес) Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., професор, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сіскос Евангелос, д.е.н., професор, Університет Західної Македонії

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., професор, ректор Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»», Академік Академії економічних наук України

Тринчук Віктор Вікторович, к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Національного університету харчових технологій

Чижевська Людмила Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка», академік Академії економічних наук України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Балгіббекова Гульнара, к.ю.н., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., проф., заслужений юрист України, академік Міжнародної академії безпеки та конфліктології

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України

Мусін Куат Саніязданович, к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили, академік Національної академії наук вищої освіти України

Скоржевська-Амберг Малгожата, Доктор філософії, адвокат, Університет Козмінського, юридичний коледж, Кафедра теорії, філософії та історії права (Польща)

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Яровий Анатолій Олександрович, к.ю.н., доцент, професор кафедри права публічного адміністрування Маріупольського державного університету, суддя у відставці

Відповідальний редактор: Поповецька-Демченко Леся Петрівна

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Editors-in-chief

Valentyna P. Levchenko, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Volodymyr V. Holovach, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analytik", Honored Lawyer of Ukraine

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Anton O. Boiko, PhD Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics Department, Sumy State University

Olena H. Velychko, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Tatyana A. Verezubova, Dr. Economics, Professor, Head of the Department of Finances, Belarusian State Economic University

Evangelos Siskos, Dr. Economics, Professor, University of Western Macedonia

Anatoli M. Herasymovych, Dr. Economics, Professor, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Tetiana A. Holovach, Dr. Economics, Professor, auditor, deputy director for scientific work of the Institute of Audit

Iryna I. Kryshchova, Dr. Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation Department, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Yurii M. Mantsevyich, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Yevheniia S. Poliukova, PhD Economics, Associate Professor of Finances and Banking Department, vice-rector for scientific and pedagogical work, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»

Olena M. Potyshniak, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasilenko

Volodymyr H. Prushkivskiy, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Serhii A. Tkachenko, Dr. Economics, Professor, Rector of the Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"», Academician of Academy of Economic Sciences of Ukraine

Viktor V. Trynchuk, PhD Economics, Associate Professor of tourism and hotel business department, National University of Food Technology

Liudmyla V. Chyzhevska, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Professor of Accounting and Auditing Department, State University "Zhytomyr Polytechnic", Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine

Members of the editorial board of Law Sciences:

Gulnara Balgimbekova, PhD Law, Head of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Serhii F. Konstantinov, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Viktor I. Vasylynychuk, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Valerii O. Hlushkov, Dr. Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the International Security and Conflict Academy

Volodymyr V. Luts, Dr. Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of National Academy of Law Sciences of Ukraine

Kuat S. Musin, PhD Law, Senior Lecturer of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Ihor V. Ozerskyi, Dr. Law, Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine

Malgorzata Skorzevska-Amberg, PhD, DSc, Kozminski University, College of Law, Department of Theory, Philosophy and History of Law (Poland)

Yurii O. Frytskyi, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Anatoli O. Yarovyi, PhD Law, Professor of Law and Public Administration Department, Mariupol State University, retired judge

Managing editor: Lesia P. Popovetska-Demchenko

Issue Editor: Anna O. Tumanian

ЗМІСТ

КОВТУНЕНКО К.В., КОВАЛЕНКО О.М., БОНДАРЕНКО К.О., ЛИХАЩЕНКО К.О. Особливості конкуренції та розвитку конкурентоспроможності підприємств сфери готельного бізнесу на міжнародному ринку	5
ІВАНЕНКО Р.О. Сучасні тенденції впровадження інноваційного розвитку як концепту структурної модернізації машинобудівної галузі України	9
ГАЛУС О.О., БРИГІНЕЦЬ О.О., РИЖУК І.В. Врегулювання конфлікту інтересів у процесі пільгового забезпечення житлом за рахунок бюджетних коштів як гарантія конституційного права на достатній життєвий рівень	13
МАШОШИНА Н.В., ПУРІХОВ В.М., СКРИПНИК Н.А. Концептуальні питання розвитку кадрового потенціалу вищого навчального закладу	17
НАГІРНА М.Я. Грінвошинг: сутність поняття та класифікація різновидів	20
НІКІФОРОВА Т.І. Направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми: практичний аспект	24
ПРОДІУС Ю.І., ЛІБЕНКО Ю.С., БЕЛОБРОВ О.Д. Тенденції розвитку туризму у світі та країнах ЄС ...	29
АНАЛІТИКА, ОГЛЯДИ, КОНСУЛЬТАЦІЇ	
Дайджест законодавчих новацій	34

CONTENTS

KOVTUNENKO K., KOVALENKO O., BONDARENKO K., LYKHASHCHENKO K. Specifics of competition and development of competitiveness of hotel business enterprises in the international market	5
IVANENKO R. Current trends in the implementation of innovative development as a concept of structural modernization of the machine-building industry of Ukraine	9
HALUS O., BRYHINETZ O., RYZHUK I. Settlement of conflict of interest in the process of beneficial housing at the expense of budget funds as a guarantee of the constitutional law	13
MASHOSHINA N., PURIKHOV V., SKRYPNYK N. Conceptual issues of human resources development of higher educational institution	17
NAHIRNA M. Greenwashing: the essence of the definition and classification of varieties	20
NIKIFOROVA T. Direction for the program for abusers or probation program: a practical aspect	24
PRODIUS Yu., LIBENKO Yu., BIELOBROV O. Trends in tourism development in the world and EU countries	29
ANALYTICS, REVIEWS, CONSULTATIONS	
Digest of legislative innovation	34

КОВТУНЕНКОКсенія Валеріївна
k.v.kovtunenka@mzeid.in

УДК 338.488.2:338.487:640.4:339.137:005.332.4

КОВАЛЕНКООлександр Михайлович
a.m.kovalenko@mzeid.inд.е.н., професор, зав.
кафедри, Державний
університет "Одеська
політехніка"**ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНЦІЇ ТА РОЗВИТКУ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ГОТЕЛЬНОГО
БІЗНЕСУ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ**д.е.н., професор,
Державний університет
"Одеська політехніка"**БОНДАРЕНКО**Катерина Олегівна
kate.bondarenko@mzeid.in**SPECIFICS OF COMPETITION AND
DEVELOPMENT OF COMPETITIVENESS OF
HOTEL BUSINESS ENTERPRISES IN THE
INTERNATIONAL MARKET****ЛИХАЩЕНКО**Катерина Олександрівна
Kateryna.lykhashchenko
@mzeid.inDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.6\(3\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2021.6(3).1)студентка, Державний
університет "Одеська
політехніка"студентка, Державний
університет "Одеська
політехніка"**KOVTUNENKO Kseniia** – Doctor of Economics, Professor, Head of department, State University "Odesa Polytechnic"**KOVALENKO Oleksandr** – Doctor of Economics, Professor, State University "Odesa Polytechnic"**BONDARENKO Kateryna** – student, State University "Odesa Polytechnic"**LYKHASHCHENKO Kateryna** – student, State University "Odesa Polytechnic"

Конкуренція на ринку готельних товарів та послуг формується на базі розробки обладнання та технології готельних послуг, його організації, доцільності інвестицій. За даними закордонних досліджень сьогодні, готельна індустрія досягла високого рівня якості з високим зростанням та сильною конкуренцією. У статті визначено особливості конкуренції на міжнародному ринку у сфері готельного бізнесу, представлено результати вивчення факторів, які впливають на розвиток конкурентних переваг підприємств готельного бізнесу, висвітлено ключові параметри, що демонструють потенціал їх конкурентоспроможності в сучасній економічній ситуації.

* * *

Introduction. Competition – the struggle of independent economic entities for limited economic resources. It is an economic process of interaction, interconnection and struggle between the speakers in the market enterprises in order to provide better sales opportunities for their products, meeting all the needs of customers. In the world market there is constant fierce competition from producers. Successful performance in foreign markets requires a significant increase in the competitiveness of domestic goods.

The purpose of the paper is to improve the system of research of factors influencing the development of enterprise competitiveness, to define the concept of «competition in the international market», to consider the definition of competitive advantages in the hotel business and highlight their features, to substantiate the need for long-term study of competitiveness factors.

Results. At import use of competition of foreign sellers allows to reach more favourable conditions of purchases. But the concept of competition is so ambiguous that it is not covered by any universal definition. This is a way of farming, and a way of capital existence, when one capital competes with another capital.

In recent years, the hotel industry is characterized by an increase in supply while reducing demand for hotel services, which leads to significant competition in the market of hotel services. Competition in the market of hotel goods and services is based on the development of equipment and technology of hotel services, its organization, the feasibility of investment. According to foreign research today, the hotel industry has reached a high level of the international market with high growth and strong competition.

The paper presents the results of studying the factors influencing the development of competitive advantages of the hotel business, highlights the key parameters that demonstrates the potential of identifying their competitiveness in the current economic situation.

Conclusion. In the context of this paper, the results of studying the factors influencing the development of competitive advantages of hotel business enterprises were presented, the key parameters demonstrating the potential of identifying their competitiveness in the current economic situation were highlighted. Methods of improving the system of research of factors influencing the development of enterprise competitiveness were presented, the concept of «competition in the international market» was defined, the definition of competitive advantages of the enterprise in the hotel business was considered and their features were highlighted. Thus, competition is a business process of interaction, interconnection and confrontation between enterprises in the market in order to provide better sales opportunities, to meet all the needs of users. The advantages of competition are, on the one hand, the impact of production and market relations, and on the other – an increase in STP.

Ключові слова: конкуренція, готельний бізнес, конкурентоспроможність, інноваційні технології, міжнародний ринок

Keywords: competition, hotel business, competitiveness, innovative technologies, international market

ВСТУП

В останні роки для готельного бізнесу характерно збільшення пропозицій за одночасного зменшення попиту на готельні послуги, що призвело до значної конкуренції в готельному господарстві. Однією з ключових можливостей формування конкурентних переваг в індустрії готельного бізнесу є надання кращих послуг порівняно з конкурентами. Ключовим питанням тут є великий спектр готельних послуг, який може задовольнити й навіть перевершити очікування цільових користувачів.

Однією з найважливіших проблем у готельному бізнесі є зростання конкуренції в готельному господарстві. Конкурентний ландшафт представлений низкою незалежних організацій, які прагнуть підтримати своє економічне становище, залучаючи клієнтів [1]. На сьогодні в Україні функціонує понад 4000 готельних підприємств та організацій із супутніми послугами. Ринок готельних послуг – це монопольна конкуренція, де обсяг потенційних клієнтів зростає.

Значний внесок у вивчення питань, що стосуються розвитку конкуренції на міжнародному ринку у сфері готельного бізнесу здійснили такі науковці: О.Б. Моргулець [1], Г.Б. Мунін, А.О. Змійов, Г.О. Зінов'єв, Є.В. Самарцев, О.О. Гаца, К.П. Максимець, Х.Й. Роглев [2], В.Ф. Кифяк [3], О.М. Коваленко, О.В. Станіславик [4], Н.П. Тарнавська [5], К.В. Ковтуненко, Ю.В. Гутарева, Я.В. Шаповал [6] та ін.

МЕТА статті – визначення особливостей конкуренції на міжнародному ринку у сфері готельного бізнесу, дослідити фактори, які впливають на розвиток конкурентоспроможності підприємства, розглянути визначення конкурентних переваг підприємства у сфері готельного бізнесу та виділити їх особливості.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є праці провідних вчених, а також матеріали періодичних видань. У проведенні дослідження використовувалися методи аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення, системний підхід тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Конкурентне середовище – це середовище, де готельні компанії змагаються, в умовах загрози появи нових конкурентів.

Місце проведення змагань та напруженість змагань у ньому часто визначає діяльність готельного бізнесу, також впливає на його ділові рішення, його плани та правила.

Швидке зростання готельного бізнесу в Україні зараз приносить розвиток великих готелів і курортів, що гарантує величезну конкуренцію в цій галузі. Цей факт свідчить про те, що якщо минуле готельне господарство не вплине на національну економіку, у майбутньому воно займе провідне місце [4].

На конкурентоспроможність готелю впливає низка факторів, що визначають здатність компаній працювати у поточному фінансовому, економічному та політичному контексті, включаючи тактичну та практичну концепцію готельних послуг. Конкурентна

стратегія в умовах проектування готельних курортів особливо унікальна у зовнішньому та внутрішньому середовищі компанії. Хорошою ідеєю у створенні конкурентного готельного майданчика є спеціалізація на зовнішньому або внутрішньому середовищі компанії, яке, ймовірно, випереджає конкурентну готельну індустрію, дотримуючись конкретних умов, що визначають якість порівняння готелів для інших конкурентних підприємств міжнародного ринку.

На конкуренцію в індустрії готельного бізнесу впливає багато факторів. Наприклад:

- збільшується кількість готелів і зростає опір їх, особливо якщо вони стають однаковими за розмірами та місткістю;

- коли попит на послуги зростає повільно, конкуренція посилюється, і це спонукає до появи нових ідей, заходів, що ведуть до кращого задоволення споживачів;

- через сезон існує попит на готельні послуги, конкуренція повинна зростати у піковий сезон, що змушує готелі використовувати знижки, акції тощо, що призначене для здійснення продажів;

- конкуренція ще більш інтенсивна, якщо готельні послуги погані, оскільки відмінності дають змогу створити різні типи конкуренції, змушуючи готель знаходити новий шлях до вдосконалення готельних послуг [5].

Сьогодні готельна індустрія – це галузь, яка переживає посилення конкуренції на ринку готельного роздрібного продажу. Не зважаючи на стрімке зростання ринку в Україні, за останній рік відкрилося багато готелів. Створено нові підприємства, але через деякий час деякі з них не змогли конкурувати й покинули ринок. Перегони є вагомою підтримкою для покращення готелю.

До цього часу індустрія готельного бізнесу не вважалася однією з найвигідніших сфер розширення. Готельний бізнес використовується як вид розваги й не є прибутковим джерелом доходу. Ключові сфери готельного господарства (управління, фінанси) – це можливості зробити його конкурентоспроможним.

Відсутність консенсусу з питань конкурентоспроможності готельних організацій, а також важливості та швидкості їх вирішення вимагає критичного аналізу у визначенні поняття «конкуренція в готельному бізнесі».

Авторами було визначено ключові фактори, які є необхідними для вимірювання конкуренції. А саме:

- здатність готелю надавати клієнтам готельного бізнесу кращі характеристики, ніж конкуренти;

- результати діяльності готелю на ринку завдяки порівнянню отриманих продуктів із понесеними витратами;

- поява на ринку, що дозволяє в майбутньому значно покращити готель та задовольнити потреби як власників, так і персоналу [6].

Слід відзначити, що для нормального функціонування готельного бізнесу на міжнародному ринку, необхідно вимірювати його конкурентоспроможність за такими характеристиками:

- наявності та ступінь використання інновацій;

- відмінності в географічному розташуванні та

наданні послуг;

- вимірювання ефективності продажу готельних послуг;

- відкритість обстановки для організації ділових та особистих зустрічей, відвідування місцевих жителів ресторанів, парків та лаунжів готелю;

- клієнтоорієнтованість та обслуговування клієнтів;

- IT-оптимізація організації готельного бізнесу.

Кожна готельна компанія працює для певних типів клієнтів, працюючи в унікальному конкурентному середовищі, яке визначається конкретним ринком.

Ринки, на яких може працювати готельна індустрія, відокремлені, але розташовані в різних областях, включаючи географічну область, район проведення заходів, бізнес-модель, характеристики та деталі бізнесу.

Відмітимо, що окрім відкриття нових підприємств або розширення існуючих, готельний бізнес повинен мати чітке уявлення про те, як він буде працювати [7].

Дослідження конкурентного середовища готельного бізнесу дозволяє:

- визначити готельні заклади, які мають більш-менш загальні ділові функції;

- визначити позицію готельного бізнесу у готельному господарстві, його конкурентну позицію, здатність захищати від негативних клієнтів, витрачати час та енергію, щоби забезпечити їм самоконкурентні переваги.

Отже, оцінка конкурентного середовища готельного бізнесу повинна включати наступне:

- кількість досліджуваних готелів та їх розмір;

- інтенсивність конкуренції (слабка, помірна, сильна);

- поява нових змін, що відбуваються на ринку;

- конкуренція з боку виробників модифікованої продукції;

- рівень втручання постачальника;

- ступінь впливу споживача.

Кожен із цих аспектів конкурентного середовища безпосередньо впливає на діяльність готельного бізнесу та вимагає його врахування.

Ключовими факторами розвитку готельного бізнесу на міжнародному ринку є:

- поширення сфери інтересів у готельній роботі для продуктів та послуг, що раніше надавались підприємствами інших галузей (наприклад, громадське харчування, проживання, розваги тощо);

- підвищення незалежності готельних операцій, надання більших готельних послуг великим клієнтам;

- спеціальне розширення готельної функції, що дозволяє більше зосередитись на певних сегментах споживача, включаючи безліч функцій;

- функція послуги та повне врахування попиту та потреб споживачів;

- широкий спектр інноваційних комунікаційних та інформаційних технологій, що дозволяє проводити поглиблену економічну діагностику;

- застосування новітніх технологій у готельному господарстві, особливо в умовах широкого використання Інтернету для просування готельного бізнесу [8].

Основними напрямками діяльності готельного бізнесу є створення вартості та підвищення конкурентоспроможності, створення стабільної клієнтської бази

шляхом можливості пошуку клієнтів, дослідження та розвитку можливостей у готельному господарстві, нові методи, постійне оновлення своєї політики до якості готельних послуг.

Проблеми підвищення конкурентоспроможності готельного господарства можна розділити на такі:

- дослідження розвитку принципів управління готельним бізнесом на ринку;

- прихильність до управління та вдосконалення процесу прийняття рішень на основі досліджень (проектування, бізнес, експлуатація, розведення, політика тощо).

- орієнтація готельного господарства, розвиток більшості нових розробок тощо.

Зазначимо, що на даний момент у світі відбувається природний процес реалізації нових концепцій готельного бізнесу та оновлення старих.

Нові конкуренти, що приносять новий капітал, можуть виходити на ринок, управляти своєю часткою бізнесу та купувати товари, фінанси тощо. З новим поколінням нових конкурентів ринок готельного бізнесу розділюється, що призвело до посилення конкуренції, зниження цін та зростання прибутку. Невизначеність цієї загрози зумовлена двома причинами: рівнем доступу до певної галузі (наприклад, надання нових послуг) та реакцією існуючого бізнесу на новий конкурентний потенціал.

Для того щоб вийти на ринок готельних послуг, новий готельний бізнес повинен подолати точку входу, наприклад, «несприятливі обставини для нових підприємств, які впливають на процес. Увійти в економіку» [9]. Серед великої кількості обмежень для виходу на ринок готельних послуг є такі: відсутність вільних земель для будівництва готелів; ліцензії та дозвіл; витрати на навчання та розвиток; велика собівартість виробництва конкурентних готелів; нерегулювання туристичної галузі в курортно-готельному господарстві; хороше обслуговування клієнтів для спеціалізованих готелів; висока вартість навчання технологій та інновацій; значні інвестиції в розвиток нового готельного господарства; високі податкові ставки та процентні ставки за позиками; невідповідність для туристичних турів.

Конкурентний потенціал домашнього бізнесу також обмежений послугами-субститутами – тимчасовими послугами, що надаються лише власниками індивідуальних засобів розміщення. Ці послуги обмежують лише переваги роботи в готелі, оскільки вони можуть забезпечити вищі тарифи. Конкуренція між послугами окремих орендодавців та готельним бізнесом залежить від того, наскільки споживачеві зручно в кінцевому результаті. Через чудовий стан проживання у квартирі, будинку, котеджі та низьку вартість на людину на добу порівняно з 3–5-зірковими готелями більшість споживачів воліють ночувати в індивідуальних засобах розміщення.

Вплив постачальника полягає в тому, що вони можуть позиціонувати ринки, збільшуючи ціну або знижуючи якість продукції та послуг. Це призводить до відтоку доходів від галузі, який не може впоратися із підвищенням витрат.

Споживачі, як і постачальники, зменшують прибуток бізнесу, знижуючи ціни, вимагаючи вищих послуг

та стикаючи готелі один проти одного. У результаті цього впливу доходи міжнародного готельного бізнесу зменшились.

Беручи до уваги п'ять сильних сторін конкуренції М. Портера відносно готельного господарства, ми визначимо такі правила конкуренції в готельному господарстві:

- конкуренція сильніша, коли попит на готельні послуги зростає повільно, що призводить до важкого початку боротьби за економіку регіону;
- важливість терміну готельного бізнесу для підвищення конкурентоспроможності готелів, особливо на ринку конкурентних цін, що змушує їх використовувати процес зниження ціни для збільшення продажів;
- конкуренція, як правило, посилюється, якщо готельні послуги в офісі є поганими та неадекватними;
- конкуренція у готельному господарстві в регіоні зростає відповідно до невеликих розмірів завдяки завершенню впровадження стратегій та послуг якості;
- конкуренція на ринку готельних послуг буде сильнішою, коли вихід із ринку буде дорожчим;
- конкуренція може стати ненадійною та безнадійною, якщо розбіжності між готельними господарствами базуються на їхній стратегії, ресурсах, персоналі тощо.

На наш погляд, для вдосконалення діяльності підприємств готельного бізнесу та створення між ними конкуренції необхідно створити партнерські відносини між приватним сектором, власниками та громадянами. Готельна індустрія справді потребує підтримки держави та місцевого населення: інвестиції у будівництво, розширення потенційних сфер туризму, країни, розвиток нових шляхів.

У зв'язку зі скасуванням централізованого управління, придбанням незалежності всієї галузі, відокремленням приватних процесів, керівникам готелів потрібно підготуватися. Продовжувати вдосконалювати та інтегрувати технології надання послуг. Важливою частиною прибутковості готельного господарства є здійснення політики зміни курсу валют та безліч додаткових послуг.

Ключовим напрямом розширення сфери готельних послуг є доведення у світі якості їх найкращих послуг, розвиток технологічного туризму та впровадження нових та інноваційних технологій. Усе це збільшить кількість туристів та задовольнить потреби сучасних споживачів.

ВИСНОВКИ

У контексті цієї статті представлено результати вивчення факторів, які впливають на розвиток конкурентних переваг підприємств готельного бізнесу, висвітлено ключові параметри, що демонструють потенціал виявлення їх конкурентоспроможності у сучасній економічній ситуації. Розглянуто визначення конкурентних переваг підприємства у сфері готельного бізнесу та виділено їх особливості.

Отже, конкуренція – це бізнес-процес взаємодії, взаємозв'язку та протистояння між підприємствами на ринку з метою забезпечення кращих можливостей продажів, задоволення всіх потреб користувачів. Пере-

вагами конкуренції є, з одного боку, вплив виробничих та ринкових відносин, а з іншого – збільшення НТП.

Отже, сьогодні одним із ключових напрямів готельного бізнесу на міжнародному ринку є розроблення систем управління якістю, які надаватимуть готельні послуги. Хороша система також важлива при взаємодії з іноземцями та іншими діловими партнерами, які часто вважають, що необхідно вивчити існуючі процеси та мати сертифікати для цих указів, дозволених уповноваженим органом до підписання контракту. Користувач повинен вірити, що якісна послуга, яка йому надається, може задовольнити його потреби.

Список використаних джерел

1. Моргулець О.Б. Менеджмент у сфері послуг. К.: Центр учбової літератури, 2012. 383 с.
2. Управління сучасним готельним комплексом / Г.Б. Мунін та ін. К.: Ліра-К, 2005. 520 с.
3. Кифяк В.Ф. Організація туризму. Чернівці: Книги – XXI, 2008. 344 с.
4. Коваленко О.М., Станіславик О.В. Методологічні засади формування механізму управління конкурентоспроможністю харчового підприємства. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n1.html>
5. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2008. 570 с.
6. Ковтуненко К.В., Гутарева Ю.В., Шаповал Я.В. Особливості формування інтелектуального капіталу підприємства. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n4-5.html>
7. Александрова О.С., Зубчик О.А. Конкуренція: благо чи зло. Специфіка та тенденції розвитку. К.: Обрії, 2006. 154 с.
8. Николаева М.А. Маркетинг товаров и услуг. М.: Деловая литература, 2001. 448 с.
9. Косік А.Ф., Гронтковська Г.Е. Мікроекономіка. Рівне, 2004. 400 с.

References

1. Morhulets O.B. Management in the field of services. Kyiv: Center for Educational Literature, 2012. 383 p. (in Ukrainian).
2. Management of a modern hotel complex / H.B. Munin, et.al. Kyiv: Lira-K, 2005. 520 p. (in Ukrainian).
3. Kyfiak VF Organization of tourism. Chernivtsi: Books - XXI, 2008. 344 p. (in Ukrainian).
4. Kovalenko O.M., Stanislavik O.V. Methodological bases of formation of the mechanism of management of competitiveness of the food enterprise. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n1.html> (in Ukrainian).
5. Tarnavska N.P. Enterprise competitiveness management: theory, methodology, practice: monograph. Ternopil: Economic Thought, 2008. 570 p. (in Ukrainian).
6. Kovtunencko K.V., Hutareva Yu.V., Shapoval Ya.V. Features of formation of intellectual capital of the enterprise. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n4-5.html> (in Ukrainian).
7. Aleksandrova OS, Zubchik O.A. Competition: good or evil. Specifics and development trends. Kyiv: Horizons, 2006. 154 p. (in Ukrainian).
8. Николаева М.А. Marketing of goods and services. Moscow: Delovaya literatura, 2001. 448 p. (in Russian).
9. Kosik A.F., Hrontkovska H.E. Microeconomics. Rivne, 2004. 400 p. (in Ukrainian).

ІВАНЕНКО

Руслан Олександрович

УДК 330.341

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЯК КОНЦЕПТУ СТРУКТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

CURRENT TRENDS IN THE IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT AS A CONCEPT OF STRUCTURAL MODERNIZATION OF THE MACHINE-BUILDING INDUSTRY OF UKRAINE

с.н.с., Український науково-
дослідний інститут
спеціальної техніки та судових
експертиз

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.6\(3\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2021.6(3).2)

IVANENKO Ruslan – Senior Lecturer, The Ukrainian scientific and research Institute of special equipment and forensic expertise

У статті розглядаються сучасні тенденції інноваційного розвитку як концепту структурної модернізації машинобудівної галузі України. Проаналізовано вплив пандемії коронавірусу на промислові підприємства машинобудівної галузі у світі та Україні. Доведено необхідність створення принципово нового концепту інноваційного розвитку, який передбачатиме використання суміші політик і охоплюватиме вертикальне та горизонтальне розуміння даних процесів. З'ясовано, що управління новою інноваційною політикою в галузі машинобудівництва України має передбачати використання багаторівневих, відкритих і мережових структур.

* * *

The paper considers current trends of innovative development as a concept of structural modernization of the machine-building industry of Ukraine. The impact of the pandemic coronavirus on industrial enterprises of the machine-building industry in the world and Ukraine is analyzed. The basic tendencies of development of trade in the investigated sector in the conditions of quarantine and measures of stimulation of business in machine-building branch are revealed. The analysis of the current state, problems and perspectives of innovative development of machine-building branch in Ukraine for the period of 2010–2020 is carried out in the paper. The available types of forms of modernization of machine-building industry in Ukraine are analyzed. It is found out that the state of their development is insufficient, which requires the elaboration of further strategies of activation of activity both at the national and regional level. Determined a set of factors that influence the formation of the ability to implement machine-building enterprises innovations. The main groups of identified factors include infrastructure and accessibility, development of society, as well as the production environment. Structural differentiation by the level of their costs for innovations in the industry was analyzed. It has been established that in Ukraine there is extremely low state financing in the aspect of innovations development. Own funds of the machine-building enterprises, with a share of 96 % is the main source of investment in innovation activity of the industry. It is determined that for this purpose, it is necessary to expand the vision and develop a strategic roadmap that would allow to promote innovation. The priority of expanding the tools of innovation policy is justified. The need to create a fundamentally new concept of innovative development, providing the use of a mixture of policies and encompass vertical and horizontal understanding of these processes has been proved. It has been established that the management of the new innovation policy of machine building industry in Ukraine should provide the use of multi-level, open and network structures.

Ключові слова: інноваційна політика, сучасні тенденції, інноваційний розвиток, машинобудівна галузь України

Keywords: innovation policy, innovative development, current trends, machine-building industry of Ukraine

ВСТУП

Основним фактором випереджаючого розвитку у сучасних умовах є інновації. Стратегія випереджаючого розвитку, наприклад, машинобудівного підприємства не може бути нічим іншим, як стратегією інноваційної виробничої діяльності. Отже, будь-яка стратегія, орієнтована на випереджаючий розвиток, повинна бути інноваційною стратегією, тобто, інакше кажучи – стратегією випереджаючого інноваційного розвитку. Світова торгівля продукцією машинобудування зростає із середньорічним темпом 3,1 %, сягнувши у 2017 р. 7,3 трлн дол. У структурі світової торгівлі питома вага готової продукції складає орієнтовно 53 % і залишається сталою упродовж останніх десяти років [5]. Водночас, як демонструє закордонний досвід, задля рішучих змін в економіці країни через покращення розвитку тієї чи іншої галузі необхідним є повсякчасна модернізація існуючих підприємств та посилення інноваційної активності загалом. Основними шляхами вирішення глобальних дилем та протиріч світової економіки минулих двох десятиліть для суспільства є

зміщення акцентів промислового виробництва з інтенсивного шляху розвитку, характерного для ХХ ст., на інноваційний шлях розвитку, укорінення моделі «економіки знань», тобто закріплення фундаментального значення особистості працівника, кваліфікованого персоналу, що й є найціннішим ресурсом підприємства. Питання інноваційного розвитку машинобудівної галузі досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Серед значної кількості вітчизняних науковців, які займаються даною проблематикою можна, зокрема, виділити таких як Б.В. Афанасьєв [1], Л.В. Соколова, О.В. Стойка [11], І.В. Троць [14], В.І. Яковлев [16], Ю.В. Короткий [4], Л.М. Сакун [9], Т.С. Зарічна, К.І. Тарасова [3] та ін. Так, на прикладі провідних машинобудівних підприємств України Л.М. Сакун [9] запропоновано типологію інновацій. Дослідниця також підкреслює, що фінансові обмеження є найвагомішими у забезпеченні інноваційної діяльності машинобудівних підприємств в Україні, автор досить неоптимістично, але покроково аргументує свої твердження, що у найближчій перспективі рівень інноваційного

розвитку галузі залишатиметься низьким [9]. Перспективи розвитку машинобудівної галузі України вивчає О.О. Свєженцев [10]. Сучасний стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України аналізують Н.Г. Пігуль та Є.І. Пігуль [8]. Аналізує машинобудівну галузь України С.В. Чернобровкіна [9]. Детально обґрунтовує особливості впровадження світового досвіду використання хмарних технологій ERP-систем підприємствами машинобудівної галузі Д.С. Нечепуренко [7]. Стан та структуру машинобудівної галузі України в умовах глобальних економічних трансформацій описують О.Ю. Гусєва, А.М. Яковчук [2]. На думку авторів, саме впровадження інноваційних процесів на підприємствах, сприятиме оновленню асортименту продукції, що задовольнятиме різні сегменти внутрішнього та зовнішнього ринків збуту; надходження фінансових ресурсів та забезпечення підприємств «прийнятними» для галузі кредитами сприятиме відновленню інвестиційної привабливості галузі [2]. Г.С. Нагорняк наголошує на важливих аспектах управління інтелектуальним капіталом національних машинобудівних підприємств [6]. Звертають на себе увагу праці Л.В. Соколова, О. Стойка, в яких автори розглядають різнобічні аспекти інноваційної активності підприємств, а саме охарактеризовано фактори, що стримують розвиток та модернізацію досліджуваної галузі, зокрема, як наголошують автори, «нестача власних фінансових ресурсів для забезпечення розвитку виробництва та впровадження інновацій, нестійкий фінансовий стан машинобудівних підприємств» [11]. Вченими сформований орієнтовний перелік можливих напрямів стабілізації негативної ситуації, яка склалася в машинобудівній галузі. Ми погоджуємося із дослідниками, що «адекватний комплекс заходів повинен бути проведений не лише на макrorівні, але й на рівні підприємств» [11]. Про низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств свідчить вичерпний аналіз В.І. Яковлева [16]. Як запевняє дослідник, неспроможність українських підприємств машинобудівної галузі вести реальну конкурентну боротьбу з іноземними фірмами спричинена безперервним досвідом західних підприємств у сфері інноваційної діяльності та оновлення технічного устаткування. Науковці підіймають питання інноваційної діяльності, як на державному, так і регіональному рівнях; також досліджується зарубіжний досвід та перспективи подолання кризової ситуації у галузі.

Отже, можна констатувати, що проблематика інноваційного розвитку викликає значний науковий інтерес. Водночас окремі питання все ще залишаються недостатньо дослідженими. До таких, зокрема, належить дослідження особливостей регіонального стимулювання інновацій у контексті здійснення заходів відносно стимулювання інноваційного розвитку підприємств у нашій державі. Також потребують комплексного дослідження підходи до розроблення концепції структурного розширення ролі організації, які мають стати рушійною силою розвитку інновацій. Формуючи спектр досліджень, який пов'язаний із термінологією інноваційної діяльності.

МЕТА статті – дослідження специфіки інноваційного розвитку машинобудівної галузі України у контексті сучасних тенденцій та надання пропозицій для

структурної модернізації наявних на сьогодні підходів у даній сфері.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз науково-методичних джерел із питань впровадження інноваційного розвитку машинобудівної галузі України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Машинобудівний комплекс є основою розвитку промисловості України, він обумовлює рівень забезпеченості національної безпеки.

Машинобудування є системоутворюючою галуззю вітчизняної економіки, оскільки визначає рівень виробничого потенціалу країни, обороноздатність держави, а також стійкість функціонування всіх галузей промисловості й є фундаментом для зростання економіки України. Для подальшого інтенсивного розвитку всієї вітчизняної промисловості необхідно забезпечити стабільний розвиток машинобудівного комплексу України. Посилення глобалізації, інтенсифікація та ускладнення технологічних процесів і матеріалів, що використовуються, скорочення життєвого циклу товарів, індивідуалізація та сервісифікація виробництва критично збільшили значимість інновацій у забезпеченні стійкості та глобальної конкурентоспроможності економіки країни загалом та окремих її секторів, включаючи машинобудування. Тому між експортоспроможністю машинобудування та інноваційністю стоїть знак рівності. Нині існує багато визначень термінів інновація та інноваційна діяльність. Інноваційна діяльність – це наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні кроки, які фактично спрямовані на розроблення та впровадження інновацій. Машинобудування відноситься до групи складного технологічного виробництва, тому для нього наявність інновацій рівнозначна конкурентоздатності. Одним із параметрів, за допомогою якого можна визначити стан інноваційного розвитку, є наявність різноманітних форм просторової організації. Основним джерелом інвестицій в інноваційну діяльність є власні кошти машинобудівних підприємств із часткою 96 %.

Відповідно до аналітичного звіту «Машинобудівна галузь в Україні: потенціал та можливості для розширення експорту на період до 2021 року» частка державного бюджету катастрофічно низька (15–16 млн грн/рік на всю машинобудівну галузь, або <1 %), а обсяг державних платежів (грантів) у розрахунку на одне підприємство не перевищував 200 тис. грн (еквівалентно 7,5 тис. дол. США) [5]. Такі мізерні бюджетні витрат лише за формальною ознакою можливо віднести до інноваційної діяльності, адже такі низькі витрати не зумовлюють суттєвих змін у інноваційній активності підприємств. Отже, можемо ствердно запевняти, що нині наша держава фактично не включена у процеси впровадження інноваційної діяльності машинобудівної галузі України. Прогнозованим результатом негативної динаміки інноваційної діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств є насамперед: зменшення загальної кількості машинобудівних підприємств, які освоювали та впроваджували інноваційні процеси та види продукції у загальній структурі реалізації машинобудівної продукції, на превеликий жаль, зменшилась також частка експортної продукції

машинобудування на загальноукраїнському ринку товарів, патентів на винаходи також стало менше. Відомо, що Industry 4.0 є провідною у промисловій революції виробничих процесів і надає набір методів для прискореного розвитку і впровадження інноваційних процесів. Достеменно відомо, що використання «цифрових технологій» у виробництві та в їх продуктах зумовить насамперед зниження собівартості, час виходу продукції на ринок скоротиться й продуктивність праці лише зросте, і насамкінець клієнтський досвід покращиться [5]. Отже, підтримка промислового виробництва, зокрема її однієї із найважливіших частин – машинобудування, достеменно необхідна для розвитку економіки після пандемії, оскільки легше не дати можливості машинобудівним компаніям збанкрутувати, ніж побудувати з висхідного досліджувану сферу виробництва. Важливим аспектом для підтримки машинобудівної галузі є доступне кредитування для зростання обсягів виробництва, а також розширення ринку збуту – для реалізації товарів. На превеликий жаль, під час карантинних обмежень спостерігається, навпаки, звуження ринку збуту, що й зумовлює зниження прибуткових коефіцієнтів сфери машинобудування. Прикладом можуть слугувати досвід миттєвого реагування на пандемію інших держав. Для того щоб частково компенсувати втрати машинобудівного виробництва та інших важливих сфер для економіки, уряди різних країн сформували спеціальні програми стимулювання економіки й допомоги постраждалим сферам. Зокрема, для того щоб частково компенсувати втрати, в Італії, яка постраждала від коронавірусу найбільше, уряд затвердив декрет, що передбачав виділення 25 млрд євро для покриття втрат від пандемії, спричиненої COVID-19, які отримали компанії у сфері машинобудування відповідно. Німеччина виділила не менше 500 млрд євро у вигляді гарантій за кредитами для боротьби з проблемами з ліквідністю, зокрема компаніям у сфері машинобудування, які постраждали у зв'язку з вимушеним карантинном. Отже, у цей непростий час необхідно підтримати постраждалу галузь, наприклад, держзамовленнями для забезпечення стабільної та сталої роботи всіх сфер машинобудівної галузі. Варто наголосити, що об'єктивною необхідністю є ґрунтовний аналіз значення досліджуваної галузі в практичній реалізації на всіх рівнях функціонування економіки, відповідно до концепції «сталого розвитку». Як слушно зауважує В.С. Титикало, підприємства машинобудівної галузі є «золотим фондом» промисловості України, адже останні, завдяки інноваційному потенціалу розвитку та науково-технологічним досягненням, у змозі забезпечити необхідним устаткуванням суміжні сектори промисловості, сприяти їх інноваційному розвитку та автоматизації, приведенню до міжнародних стандартів якості – енергоефективності, екологічності сучасних підприємств. Загалом у більшості машинобудівних підприємств України відсутні системні, чітко затверджені витрати на інновації, а це свідчить про фактичну відсутність інноваційної діяльності впродовж 2010–2020 рр. [12; 13]. Отож, інноваційна діяльність є слабкою стороною українського машинобудування, що дуже знижує їх можливість конкурувати на глобальному ринку. Однак в Україні є людський капітал, що

відзначають світові рейтинги, який за відповідної політики здатний змінити стан справ. Тому інноваційна діяльність має стати зоною втручання державної політики.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження тенденцій інноваційного регіонального розвитку дозволило сформулювати наступні висновки: модернізація наявних підходів до інноваційного розвитку модернізації машинобудівної галузі України має ґрунтуватись на розробці стратегії розширення інновацій та просторових форм організації бізнесу, з використанням ширшого інструментарію, використовуючи водночас багаторівневі, відкриті, а також мережеві структури управління. Створення інноваційно-виробничих кластерів та інтелектуально-інноваційних центрів з метою відновлення взаємозв'язку між науково-дослідними установами та конструкторськими підрозділами суб'єктів машинобудування, включення машинобудівного комплексу України у глобальні технологічні ланцюги доданої вартості є одним зі шляхів реалізації концептуальних підходів до впровадження інноваційної політики, спрямованої на розвиток різноманітних форм організації машинобудівної галузі України. Отже, низка ключових дилем залишаються невирішеними та стимулюють формування нових управлінських практик із метою підвищення конкурентоспроможності машинобудівної галузі України, останнє може бути більш детального розкрито в подальших дослідженнях. Синергізм економічного, соціального та екологічного аспектів, зосереджує нашу увагу на тому, що варто зосередитися на соціальних аспектах функціонування та машинобудівної галузі України.

Список використаних джерел

1. Афанасьев Б.В. Економіка підприємств машинобудування України: сучасний стан і перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2014. Вип. 8(7). С. 71-74.
2. Гусева О.Ю., Яковчук А.М. Стан та структура машинобудівної галузі України в умовах глобальних економічних трансформацій. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2017. № 4. С. 26-33. URL: <http://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/1658>
3. Зарічна Т.С., Тарасова К.І. Машинобудування України: сучасний стан, структура та тенденції розвитку галузі. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць*. 2019. Вип. 5. Частина I. С. 68–76.
4. Короткий Ю.В. Машинобудівна промисловість України: здобутки та перспективи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 11. С. 117-120.
5. Машинобудівна галузь в Україні: потенціал та можливості для розширення експорту на період до 2021 року (аналітичний звіт). Міністерство економіки України. 2019. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=f168fec7-9677-4ef1-9863-89b3cfa562ad&title=MashinobudivnaGaluzVUkraini-PotentialTaMozhливostiDliaRozshirenniaEksportuNaPeriodDo2021-Roku-analitichniiZvit-&isSpecial=true>
6. Нагорняк Г.С. Важливі аспекти управління інтелектуальним капіталом національних машинобудівних підприємств. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах:*

матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. 2021. С. 25-28.

7. Нечепуренко Д.С. Особливості впровадження світового досвіду використання хмарних технологій ERP-систем підприємствами машинобудівної галузі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2017. Вип. 23(2). С. 83-85.

8. Пігуль Н.Г., Пігуль Є.І. Сучасний стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України. *Економіка та суспільство*. 2018. № 15. URL: <http://economyandsociety.in.ua>

9. Сакун Л.М. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку машинобудівної галузі України. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2017. № 3. С. 119-127.

10. Свеженцев О.О. Перспективи розвитку машинобудівної галузі України: формування нової концепції промислової політики. *Управління розвитком*. 2016. № 2 (184). С. 12-19.

11. Соколова Л.В., Стойка О.В. Сучасний стан машинобудування України та тенденції його розвитку за умов незбалансованої економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7378>

12. Титкало В.С. Comparative analysis of the report on financial situation of government entities of Ukraine and international public sector accounting standards. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки*. 2016. № 5. С. 86-90.

13. Титкало В.С. Макроекономічні передумови формування та розвитку економічного потенціалу підприємств машинобудування. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2021. № 2(82). С. 121-127.

14. Троць І.В. Аналіз та оцінка кризового рівня діяльності машинобудівних підприємств Хмельниччини. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 1. С. 230-235.

15. Чернобровкіна С.В. Аналіз діяльності машинобудівної галузі України. *Modern Economics*. 2019. № 14. С. 290-295. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-45](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-45).

16. Яковлев В.І. Тенденції розвитку машинобудівної галузі України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 31. С. 31-36.

References

1. Afanasiev B.V. Economics of machine-building enterprises of Ukraine: current status and prospects. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Ser.: Economic sciences*. 2014. Issue. 8 (7). pp. 71-74. (in Ukrainian).

2. Husieva O.Yu., Yakovchuk A.M. The state and structure of the machine-building industry of Ukraine in the context of global economic transformations. *Economy. Management. Business*. 2017. № 4. pp. 26-33. URL: <http://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/1658> (in Ukrainian).

3. Zarichna T.S., Tarasova K.I. Mechanical Engineering of Ukraine: current status, structure and trends in the industry. *Statistics is a tool of socio-economic research: a collection of scientific student works*. 2019. Issue 5. Part I. pp. 68-76. (in Ukrainian).

4. Korotkyi Yu.V. Machine-building industry of Ukraine:

achievements and prospects. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Economics and Management*. 2015. Issue 11. pp. 117-120. (in Ukrainian).

5. Machine-building industry in Ukraine: potential and opportunities for export expansion for the period up to 2021 (analytical report). Ministry of Economy of Ukraine. 2019. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=f168fec7-9677-4ef1-9863-89b3cfa562ad&title=MashinobudivnaGaluzVUkraini-PotentsialTaMozhливostiDliaRozshirennyaEksportuNaPeriodDo2021-Roku-analitichniiZvit-&isSpecial=true> (in Ukrainian).

6. Nahorniak H.S. Important aspects of intellectual capital management of national machine-building enterprises. *Formation of the mechanism of strengthening of competitive positions of national economic systems in global, regional and local dimensions: materials VI of the International scientific and practical conference*. 2021. pp. 25-28. (in Ukrainian).

7. Nechepurenko D. C. Features of the introduction of world experience in the use of cloud technologies ERP-systems by machine-building enterprises. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic sciences*. 2017. Issue. 23 (2). pp. 83-85. (in Ukrainian).

8. Pihul N.H., Pihul Ye.I. The current state and prospects of development of the machine-building complex of Ukraine. *Economy and society*. 2018. № 15. URL: <http://economyandsociety.in.ua> (in Ukrainian).

9. Sakun L.M. Problems and prospects of innovative development of the machine-building industry of Ukraine. *Economic Bulletin of the National Mining University*. 2017. № 3. pp. 119-127. (in Ukrainian).

10. Sviezhenstev O.O. Prospects for the development of the machine-building industry of Ukraine: the formation of a new concept of industrial policy. *Development management*. 2016. № 2 (184). pp.12-19. (in Ukrainian).

11. Sokolova L.V., Stoika O.V. The current state of machine building in Ukraine and trends in its development in an unbalanced economy. *Efficient economy*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7378> (in Ukrainian).

12. Tytykalo V.S. Comparative analysis of the report on financial situation of government entities of Ukraine and international public sector accounting standards. *Bulletin of Kyiv National University of Technology and Design. Series: Economic Sciences*. 2016. № 5. pp. 86-90.

13. Tytykalo V.S. Macroeconomic preconditions for the formation and development of the economic potential of machine-building enterprises. *Problems of system approach in economy*. 2021. № 2 (82). pp. 121-127. (in Ukrainian).

14. Trots I.V. Analysis and assessment of the crisis level of activity of machine-building enterprises of Khmelnytskyi region. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*. 2016. № 1. pp. 230-235. (in Ukrainian).

15. Chernobrovkina S.V. Analysis of the machine-building industry of Ukraine. *Modern Economics*. 2019. № 14. pp. 290-295. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-45](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-45). (in Ukrainian).

16. Yakovlev V.I. Trends in the machine-building industry of Ukraine. *Black Sea Economic Studies*. 2018. Issue. 31. pp. 31-36. (in Ukrainian).

ГАЛУСОлена Олександрівна
elenhalus@gmail.com к.ю.н., доцент, Хмельницький
університет управління та права
імені Леоніда Юзькова**БРИГІНЕЦЬ**Олександр Олексійович
BrigynetsO@meta.ua д.ю.н., доцент, професор кафедри,
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова**РИЖУК**Ірина Володимирівна
irina.ryzhuk.vl@gmail.com к.ю.н., доцент кафедри, Хмельницький
університет управління та права імені
Леоніда Юзькова

УДК 342.721.6: 349.3

**ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У ПРОЦЕСІ ПІЛЬГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОМ
ЗА РАХУНОК БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ЯК ГАРАНТІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА
ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ****SETTLEMENT OF CONFLICT OF INTEREST IN THE PROCESS OF BENEFICIAL HOUSING AT THE
EXPENSE OF BUDGET FUNDS AS A GUARANTEE OF THE CONSTITUTIONAL LAW**DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.6\(3\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2021.6(3).3)**HALUS Olena** – PhD in Law, Associate Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law**BRYHINETS Olexsandr** – Doctor of Law, Associate Professor, Professor of department, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law**RYZHUK Iryna** – PhD in Law, Associate Professor of department, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

Виявлено, що у суспільстві існують різні стандарти розуміння права на достатній життєвий рівень, що мають бути закріплені в національних та міжнародних нормативних правових документах. Гарантії конституційного права та житло та права на достатній життєвий рівень взаємопов'язані та представлені системою юридичних засобів та механізмів, які спрямовано на забезпечення належної реалізації цих прав. Метою попередження корупційних проявів у процесі пільгового забезпечення житлом внаслідок конфлікту інтересів є формування єдиного підходу до розуміння й дотримання правил запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у цій сфері. Пільгове забезпечення житлом громадян здійснюється через загальнодержавні, регіональні та місцеві механізми.

* * *

The paper proves that the realization of the right to a dignified life can be effective only in the framework of legal activities, and the presence of special legal means, which are tools to ensure a dignified human existence, also plays an important role. The analysis revealed that each society has its own standards of understanding the right to a sufficient standard of living, the basis in this case should be the only generally accepted norms and standards, especially those enshrined in international legal instruments. Guarantees of constitutional law and housing and the right to an adequate standard of living are interrelated and represented by a system of political, economic, social conditions, legal means and mechanisms aimed at ensuring the proper exercise of these rights. The system of guarantees of the constitutional right to housing and a sufficient standard of living is represented by general and special (legal) guarantees. The purpose of preventing corruption due to conflict of interest is to form a unified approach of persons authorized to perform state or local government functions and persons equated to them, to understand and comply with the rules of prevention and settlement of conflicts of interest introduced by the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption". Preferential provision of housing for citizens is carried out through certain mechanisms: providing citizens with affordable housing, provided by the Law of Ukraine "On Prevention of the Impact of the Global Financial Crisis on the Development of the Construction Industry and Housing Construction"; state, regional and local housing programs for certain categories of the population; providing social housing to socially vulnerable groups of the population of Ukraine.

Ключові слова: право на житло; конфлікт інтересів; пільги; конституційні права; гарантії прав; бюджет; достатній життєвий рівень

Keywords: the right to housing; conflict of interest; benefits; constitutional rights; guarantees of rights; budget; sufficient standard of living

ВСТУП

Конституційне право людини на достатній життєвий рівень – основоположне соціальне право, яке є основою

для всієї системи соціальних прав і свободи людини. Це право закріплено міжнародним правом, і включає комплекс прав, необхідних для вільного розвитку особистості у різних сферах життєдіяльності. Поняття

гідного життя тісно пов'язане з поняттями громадянського суспільства та соціальної держави. Реалізація права на гідне життя може бути ефективною лише у рамках правової діяльності. Вкрай важливу роль відіграє саме наявність спеціальних нормативно-правових засобів, які є інструментами забезпечення гідного існування людини. Соціальна політика нашої держави передбачає її обов'язок здійснювати підтримку найменш соціально захищених категорій громадян, які не мають можливості самостійно вирішити свою житлову проблему.

МЕТА статті – є визначення способів врегулювання конфлікту інтересів у процесі пільгового забезпечення житлом за рахунок бюджетних коштів для забезпечення конституційно гарантованого права особи на достатній життєвий рівень.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дана робота базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірниках. Під час проведення дослідження використовувалися методи аналізу й синтезу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Конституція України у Розд. 2 [1] закріплює широке коло прав і свобод людини і громадянина, які забезпечують певні можливості для її існування та розвитку в різних сферах життєдіяльності. Закріплення громадянських, політичних, соціальних, економічних тощо прав людини на конституційному рівні відіграло важливу роль, однак більшість цих прав не можуть бути належно здійсненими без створення відповідного механізму гарантування. У ст. 47 Основного закону [1] закріплено право на житло, гарантуючи яке Конституція України закріпила за нашою державою обов'язок відносно створення таких умов, за яких кожний громадянин зможе придбати, побудувати або орендувати житло. А для громадян, які потребують соціального захисту, житло має надаватися безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону державою та органами місцевого самоврядування. Закріплення Конституцією України компетентностей стосовно реалізації права на житло виступає нормативно-правовою гарантією конституційного права на достатній життєвий рівень, яке закріплене у ст. 48 Конституції України, і детермінується достатнім харчуванням, одягом та житлом.

Юридичне забезпечення права людини на достатній життєвий рівень передбачає собою реальне виконання закріплених у законодавчому порядку зобов'язання держави перед своїми громадянами. Гарантії конституційного права та житло та права на достатній життєвий рівень взаємопов'язані та представлені системою політичних, економічних, соціальних умов, юридичних засобів та механізмів, які спрямовані на забезпечення належної реалізації цих права. Система гарантій конституційного права на житло та на достатній життєвий рівень представлена загальними і спеціальними (юридичними) гарантіями. Загальні гарантії відіграють провідну роль, оскільки визначаються рівнем розвитку політичної, економічної, соціальної, культурної (духовної) сфер суспільного й державного життя.

Спеціальні (юридичні гарантії) поділяються на гарантії нормативно-правові (система чинного законодавства України у відповідній сфері) та гарантії організаційно-правові (система органів публічної влади, які визначають порядок та сприяють реалізації права, підприємств, установи та організації, на які покладаються відповідні функції з організації належної реалізації, охорони й захисту права на житло та на достатній життєвий рівень) [2, с. 34].

На сьогодні, особливо у столиці та великих містах, склалася ситуація, коли більшість громадян, володіючи правом вільно вибирати способи реалізації права на житло, через низьку платоспроможність позбавлені можливості зробити відповідний вибір і покращити власні житлові умови з використанням ринкових механізмів. Нині помітний вплив на житлову сферу держава не може здійснювати враховуючи її складне економічне становище, спостерігається уповільнення темпів зростання, інфляція й безробіття, що призводить до зростання вартості будівництва, капітальних витрат і цін на земельні ділянки, що викликає необхідність внесення змін до фінансування житлового будівництва, особливо у систему надання позик під нерухомість, підсилює вимоги щодо збільшення й загальних, й індивідуальних субсидій [3].

Пільгове забезпечення житлом громадян здійснюється через певні механізми. Одним із них виступає механізм забезпечення громадян доступним житлом, передбачений Законом України «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва» [4]. У цьому випадку державна підтримка доступного житла полягає у сплаті державою певного відсотка вартості його будівництва або наданні пільгового іпотечного житлового кредиту. Дана державна підтримка орієнтована на широке коло громадян, а не на окремі пільгові категорії.

Другим механізмом пільгового забезпечення громадян житлом виступають різні державні, регіональні та місцеві програми забезпечення житлом окремих категорій населення. Наприклад, до цих категорій відносять: молоді сім'ї та одиноких молодих громадян (державна програма забезпечення молоді житлом); сільських жителів (регіональні програми «Власний дім»); внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО), учасників проведення антитерористичної операції (далі АТО) та учасників проведення операції Об'єднаних сил (далі ООС) (державна програма «Надання пільгового довгострокового державного кредиту ВПО, учасникам проведення АТО та/або ООС на придбання житла»); ВПО (програма «Надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам» за рахунок грантових коштів уряду Німеччини).

Третім механізмом пільгового забезпечення житлом виступає надання соціального житла соціально незахищеним верствам населення України. Цей механізм був започаткований Законом України «Про житловий фонд соціального призначення» [5], організацію реалізації якого врегульовано Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації Закону України «Про житловий фонд соціального призначення» [6].

Вищезгадані програми досить часто використовуються для власного збагачення посадовими особами

органів публічної влади, – саме тому з оновленням антикорупційного законодавства, зокрема із прийняттям у новій редакції Закону України «Про запобігання корупції» [7] було встановлено нові правила та стандарти діяльності осіб, які уповноважені на виконання функцій держави та функцій місцевого самоврядування.

Одним із центральних термінів, якими оперує оновлене антикорупційне законодавство є «конфлікт інтересів», який не слід ототожнювати з корупцією лише в силу факту його наявності. Але на сьогодні у суспільстві укорінюється розуміння того, що неналежне врегулювання конфліктів між приватними інтересами та службовими обов'язками посадових осіб врешті решт стає джерелом корупції. Метою попередження корупційних проявів унаслідок конфлікту інтересів є формування єдиного підходу осіб, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та прирівняних до них осіб, до розуміння й дотримання правил запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, які запроваджені Законом України «Про запобігання корупції» [7], яким законодавчо розмежовано конфлікт інтересів на «потенційний» та «реальний», відмінність між якими полягає лише в часі їх виникнення.

Оновлений закон має яскраво виражений превентивний характер, внаслідок чого орієнтований насамперед на створення ефективних механізмів запобігання корупції на публічній службі, що на сьогодні застосовується вкрай рідко. Зазначений факт пояснюється, на нашу думку, новизною законодавчого закріплення та відсутністю культури запобігання конфлікту інтересів. Навіть у розвинених країнах тривалий час під час управління конфліктом інтересів застосовувався підхід, спрямований вже на усунення наслідків конфлікту інтересів, що виник, а не на його попередження. Із врахуванням трансформації підходів до управління конфліктом інтересів, ключовим стає підхід – превентивний, що включає навчання, консультації, розроблення інструкцій та підготовку персоналу публічної служби.

Однією зі сфер, в якій може виникнути конфлікт інтересів, є підготовка і прийняття рішень про розподіл бюджетних коштів. Посадові особи місцевого самоврядування та депутати місцевих рад є суб'єктами, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», зокрема для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Ч. 1 ст. 35 вищезазначеного Закону передбачено, що особливості врегулювання конфлікту інтересів, який виник у діяльності депутатів місцевих рад, визначаються законами, які регулюють статус відповідних осіб та засади організації відповідних органів [7]. Так, правила врегулювання конфлікту інтересів у діяльності зазначених осіб закріплено у ст. 59-1 «Конфлікт інтересів» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», згідно з якою сільський, селищний, міський голова, секретар, депутат сільської, селищної, міської ради, голова, заступник голови, депутат районної, обласної, районної у місті ради бере участь у розгляді, підготовці та прийнятті рішень відповідною радою за умови самостійного публічного оголошення про конфлікт інтересів під час засідання ради, на якому розглядається відповідне питання лише за умови, якщо їх неучасть у прийнятті рішення призведе до втрати

повноважності відповідної ради [8].

Отже, у ситуації потенційного чи реального конфлікту інтересів особи, уповноважені на виконання функцій місцевого самоврядування, можуть брати участь у розгляді, підготовці, прийнятті рішень відповідною радою за сукупності таких умов: неучасть особи призведе до втрати повноважності ради; особа самостійно заявляє про конфлікт інтересів публічно (про що вноситься відповідний запис до протоколу засідання ради); оголошення про конфлікт інтересів здійснюється під час засідання ради, до початку розгляду питання, у вирішенні якого є приватний інтерес. Отже, прийняття відповідних рішень (голосування) депутатом на засіданні місцевої ради може здійснюватися за умови дотримання правил врегулювання конфлікту інтересів, передбачених ст. 59-1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [8].

Окрім того, у разі виникнення ситуації, яка передбачає конфлікт інтересів, експерти радять прописати порядок запобігання та врегулювання конфлікту інтересів на рівні Регламенту обласної або міської рад, аби надати можливість шляхом самостійного публічного оголошення про конфлікт інтересів міським головою, секретарем та депутатами. У разі відсутності у регламенті відповідних положень, потрібно внести відповідні зміни до Регламенту міської або обласної ради [9].

Відповідно до положень ч. 2 ст. 29 Закону, особи, в яких наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів, можуть самостійно вжити заходів відносно його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням документів, що підтверджують це безпосередньому керівнику або керівнику органу, до повноважень якого належить звільнення /ініціювання звільнення з посади. Особи, на яких поширюється законодавство стосовно конфлікту інтересів мають вживати заходів для його недопущення та заходів у разі, якщо конфлікт інтересу все ж таки виник.

У Законі визначено дві основні вимоги до депутата у разі виникнення в нього конфлікту інтересів: невідкладно заявити про конфлікт інтересів та не брати участь в обговоренні чи голосуванні відповідного питання на засіданні ради або комісії. Контроль за дотриманням зазначених вимог та надання роз'яснень із питань конфлікту інтересів відповідно до ч. 2 ст. 59-1 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» покладається на постійну комісію ради, до функціональної спрямованості якої належить питання запобігання корупції [8]. Окрім цього, депутат також матиме змогу звернутись до територіальних органів НАЗК після їх створення.

ВИСНОВКИ

Отже, закріпивши на конституційному рівні право на житло, Конституція України поклала на нашу державу обов'язок стосовно створення таких умов, за яких кожний громадянин зможе придбати, побудувати або орендувати житло, а для громадян, які потребують соціального захисту, житло має надається безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону державою та органами місцевого самоврядування. Закріплення Конституцією України правомочностей стосовно реалізації права на житло виступає норма-

тивно-правовою гарантією конституційного права на достатній життєвий рівень, яке детермінується достатнім харчуванням, одягом та житлом. Пільгове забезпечення житлом громадян здійснюється через механізми забезпечення громадян доступним житлом; державні, регіональні та місцеві програми забезпечення житлом окремих категорій населення; надання соціального житла соціально незахищеним верствам населення. Зазначаючи, що в суспільстві існують різні стандарти розуміння права на достатній життєвий рівень, основоположними у такому випадку повинні виступати єдині загальновизнані нормативи і стандарти, найперше ті, що закріплені у міжнародних нормативних правових документах. Однією зі сфер, в якій наявні дискреційні повноваження та може виникнути конфлікт інтересів, – є підготовка і прийняття рішень про розподіл бюджетних коштів. Чинними нормативно-правовими встановлено чіткі процедури врегулювання конфлікту інтересів, дотримання яких дає можливість повною мірою реалізувати превентивну дію антикорупційного законодавства.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Галус О.О. Організаційно-правові гарантії конституційного права на соціальний захист. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: зб. тез доповідей Всеукраїнської наукової конференції, 17 квітня 2021 р. (м. Хмельницький). Хмельницький: ХНУ, 2021. С. 33–37.
3. Бригінець О.О. Правове регулювання фінансової безпеки України: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. 362 с.
4. Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва: Закон України від 25.12.2008 № 800–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-17#n62>
5. Про житловий фонд соціального призначення: Закон України від 12.01.2006 № 3334–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15#Text>
6. Деякі питання реалізації Закону України «Про житловий фонд соціального призначення»: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2008 № 682. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/682-2008-%D0%BF#Text>
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 12 червня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
9. За крок до корупції: врегулювання конфлікту інтересів. Центр політичних студій та аналітики. URL: <http://eidos.org.ua/analitika/za-krok-do-koruptsiji-vrehulyuvannya-konfliktu-interesiv/>

References

1. The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of 28.06.1996 № 254k / 96–VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Halus O.O. Organizational and legal guarantees of the constitutional right to social protection. Harmonization of the legislation of Ukraine with the law of the European Union: coll. abstracts of reports of the All-Ukrainian scientific conference, April 17, 2021 (Khmelnitsky). Khmelnitsky: KhNU, 2021. pp. 33–37. (in Ukrainian).
3. Bryhinets O.O. Legal regulation of financial security of Ukraine: monograph. Irpen: University of the SFS of Ukraine, 2016. 362 p. (in Ukrainian).
4. On prevention of the impact of the global financial crisis on the development of the construction industry and housing: Law of Ukraine of 25.12.2008 № 800–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-17#n62> (in Ukrainian).
5. On social housing: Law of Ukraine of 12.01.2006 № 3334–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15#Text> (in Ukrainian).
6. Some issues of implementation of the Law of Ukraine “On social housing”: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 23.07.2008 № 682. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/682-2008-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).
7. On Prevention of Corruption: Law of Ukraine of October 14, 2014 № 1700–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (in Ukrainian).
8. On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine of June 12, 1997 № 280/97-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (in Ukrainian).
9. A step towards corruption: resolving conflicts of interest. Center for Political Studies and Analytics. URL: <http://eidos.org.ua/analitika/za-krok-do-koruptsiji-vrehulyuvannya-konfliktu-interesiv/> (in Ukrainian).

МАШОШИНАНаталія Вікторівна
nattalia.mash@gmail.com**ПУРІХОВ**В'ячеслав Максимович
purihovslava@ukr.net**СКРИПНИК**

Наталія Анатоліївна

студентка, Державний університет
"Одеська політехніка"студент, Державний університет
"Одеська політехніка"к.е.н., старший викладач, Державний
університет "Одеська політехніка"

УДК 658.3.658.336

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО
ЗАКЛАДУ****CONCEPTUAL ISSUES OF HUMAN RESOURCES DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTION**DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.6\(3\).4](https://doi.org/10.37634/efp.2021.6(3).4)**MASHOSHINA Nataliia** – student, State University "Odesa Polytechnic"**PURIKHOV Viacheslav** – student, State University "Odesa Polytechnic"**SKRYPNYK Nataliia** – PhD in Economics, Senior Lecturer, State University "Odesa Polytechnic"

Концепція управління талантами найбільш відповідає задачі розвитку кадрового потенціалу вищого навчального закладу. На основі синтезу теорії і практики авторами вироблено низку практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності управління кадровим потенціалом університету: обґрунтовано необхідність створення Координаційної ради з розвитку кадрового потенціалу університету; розроблення концепції діяльності Центру розвитку персоналу, покликаного забезпечити вихід на новий рівень управління талантами у вищому навчальному закладі; позначено питання, які потребують особливої уваги для пошуку управлінських рішень в області політики розвитку кадрового потенціалу університету.

* * *

The talent management concept is the most consistent with the task of developing human resources for a higher educational institution. On the basis of the synthesis of theory and practice, the authors have developed a number of practical recommendations aimed at improving the efficiency of the university's human resources management: substantiated the need to create a Coordination Council for the development of the university's human resources; development of the concept of the Center for Personnel Development, designed to provide access to a new level of talent management at the university; the issues that require special attention for the search for management decisions in the field of policy for the development of the university's personnel potential are identified.

The current transformations of the domestic system of higher professional education, including the transition to a multilevel model of education, the introduction of new educational standards, the development of innovative methods of organization and management of the educational process, diversification and expansion of educational programs, necessitate strengthening the development of human resources implementation of modernization processes. Thus, the issue of building a management system for the development of higher education staff, which takes into account the specifics of the main categories of employees: teaching staff, scientists and administrative staff.

In general, the system of personnel development management as a set of interrelated actions, covering such subsystems as the development of strategies and policies for human resources development, training, work with the human resources reserve, talent management, career planning and support, competence and performance management, requires certain decisions in the field of organizational design. In other words, the effectiveness of the implementation of a systematic approach to the development of human potential of the university depends, among other things, on the degree of rational distribution of areas of responsibility and the performance of relevant functions between its structural units.

Ключові слова: кадровий потенціал, професійний розвиток персоналу, кадровий резерв, управління талантами, мотивація на розвиток

Keywords: personnel potential, professional development of personnel, personnel reserve, talent management, motivation for development

ВСТУП

Поточні перетворення вітчизняної системи вищої професійної освіти, що включають перехід на багаторівневу модель навчання, введення нових освітніх стандартів, розвиток інноваційних методів організації та управління навчальним процесом, диверсифікацію та розширення варіативності освітніх програм, обумовлюють необхідність посилення роботи з розвитку кадрового потенціалу вищого навчального закладу

(ВНЗ) як ключового ресурсу ефективності реалізації модернізаційних процесів. Отже, актуалізується питання вибудовування системи управління розвитком персоналу, що враховує специфіку основних категорій працівників: викладачів, науковців і адміністративно-управлінського персоналу.

Загалом система управління розвитком персоналу як сукупність взаємопов'язаних дій, що охоплює такі підсистеми, як розроблення стратегії й політики розвитку кадрового потенціалу, підвищення кваліфікації,

робота з кадровим резервом, управління талантами, планування й супровід кар'єри, управління компетенціями та результативністю, вимагає певних рішень в області організаційного дизайну. Інакше кажучи, ефективність впровадження системного підходу до розвитку людського потенціалу університету залежить від ступеня раціональності розподілу зон відповідальності і виконання відповідних функцій між його структурними підрозділами.

МЕТА роботи – огляд та виділення найактуальніших питань розвитку кадрового потенціалу ВНЗ.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використано методи, що дозволяють проводити комплексний аналіз на основі систематизації і структурування тематичного матеріалу, а саме: копії, системний підхід, узагальнення, синтезу й аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Така настільки затребувана в сучасній корпоративній практиці кадрова технологія як управління талантами, або так звані *HiPo*, тобто працівниками з високим рівнем професійно-особистісного потенціалу, застосовується лише фрагментарно. Однак відповідно до сучасної концепції, управління талантами – це інтегрований підхід до мобілізації людського потенціалу організації через рекрутинг, розвиток і навчання, планування досягнень, оцінку, кар'єрне просування й мотивацію. Водночас виділяються три рівні управління талантами:

- 1) кадровий резерв (планування та підготовка заміни для ключових посадових позицій);
- 2) управління наступністю (розвиток і супровід кар'єри *HiPo*);
- 3) управління талантами (облік і затребуваність усіх здібностей і результатів, система розкриття й розвитку талантів).

У вітчизняному освітньому середовищі зараз розвивається експертний дискурс з питань створення сприятливого середовища для збільшення чисельності талановитих дослідників і викладачів, що становлять ядро кадрового потенціалу. Актуалізація даної проблеми обумовлена низкою факторів, серед яких глобалізація й необхідність підвищення конкурентоспроможності в науково-освітньому просторі. «Війна за таланти», оголошена західними корпораціями наприкінці 90-х рр. XX ст., сьогодні стає об'єктивною реальністю і для українських ВНЗ, яким також дедалі складніше виступати й конкурувати в умовах кризової економіки. З іншого боку, перед провідними університетами сьогодні стоїть завдання стати локомотивами науково-технологічного розвитку економіки країни й гарантими її соціального благополуччя.

Мета досягнення конкурентоспроможності університету у світовому науково-освітньому просторі диктує необхідність вивчення досвіду провідних закордонних ВНЗ. Одним із прикладів кращої практики може служити Кембриджський університет, який має багаторівневу структуру виконання функцій персонального і професійного розвитку (*Personal and Professional Development (PPD)*) [2].

Вивченню особливостей викладацької праці присвячено роботи багатьох вітчизняних і закордонних

вчених. Проте деякі питання мотивації працівників вищої школи ще недостатньо розкрито, не приділяється належної уваги, а часто практично відсутня оцінка задоволеності викладачів своєю діяльністю. Одна з причин – відсутність необхідних моделей і методів, які дозволили б проводити подібні дослідження відповідно зі специфікою ВНЗ. У зв'язку з цим для вітчизняних університетів залишаються високими потреба у розробленні методичних підходів і актуальність подібних досліджень.

Огляд закордонних публікацій, присвячених питань соціологічних досліджень, показав наявність безлічі напрямків і фокусів подібного роду моніторингів. Так, наприклад, об'єктом дослідження може бути оцінка емоційної складової професійної діяльності в університеті і її вплив на добробут працівників [5]. Також у центрі інтересу дослідників виявлення взаємозв'язків між стилем управління, рівнем добробуту працівників та результатами діяльності університету [6].

В одному з ВНЗ Великої Британії проведено дослідження кореляційної залежності благополуччя персоналу від його активності заняття фізичними навантаженнями [7]. Отже, безліч факторів впливають на рівень задоволеності персоналу і, безумовно, мета моніторингу визначає змістовну складову його інструментарію.

Задоволеність працею персоналу впливає на ефективність діяльності будь-якої організації і є інтегрованим показником суб'єктивного ставлення співробітників до організації, керівництву, колегам. Не є винятком і сфера вищої освіти: залученість і вмотивованість на професійний розвиток кадрового складу – головний ресурс підвищення рівня задоволеності всіх інших зацікавлених сторін і якості наданих освітніх послуг. Перетин інтересів внутрішнього (студентів і викладачів) і зовнішнього споживача (роботодавців) освітніх послуг як основного виду діяльності університету відбувається більшою мірою через їх якість. Можна припустити, що розвиток кадрового потенціалу університету й задоволеність ключового персоналу умовами своєї праці більшою мірою будуть впливати на якість освітньої послуги, відповідність очікуванням її внутрішнього споживача й зовнішнього споживача. Очевидно, що загалом якість освітнього процесу ВНЗ залежить від усіх його суб'єктів-учасників – студентів, викладачів, адміністрації. Але слід зазначити, що педагогічний процес є двостороннім. Крім того, потреба у професійному розвитку викладача є як у самого викладача, так і в студентів.

ВИСНОВКИ

Якість кадрового потенціалу університету визначається баченням майбутнього своєї організації, мотивацією викладачів, наукових і адміністративних працівників ВНЗ на розвиток, їх ставленням до проблем свого освітнього закладу, до методів вирішення цих проблем, рівнем узгодженості професійних цінностей і дій, багато в чому визначає потенціал розвитку ВНЗ. Сьогодні для працівників ВНЗ є необхідністю не просто отримання знань і умінь, а здатність до придбання й розвитку своїх професійних компетенцій. Тому в задачі підвищення конкурентоспроможності університету у світовому науково-

освітньому просторі фокус повинен бути зроблений на підвищення якості професійно-особистісного потенціалу персоналу вищої школи.

Водночас реалізація цього завдання ускладнюється у зв'язку з необхідністю подолання низки проблем: аксіологічних (викладачі не мотивовані на участь в ініціюванні змін, управління якістю власної діяльності), системних (часто формальна участь кафедр у науково-дослідній та інноваційній діяльності ВНЗ), психологічних (часто неготовність професорсько-викладацького складу до перетворень своєї діяльності від переважно викладацької до науково-освітньої), організаційних (відсутність цілісної системи відтворення кадрового потенціалу, формальний характер показників ефективності цього відтворення, дефіцит необхідних організаційних компетенцій усього персоналу ВНЗ).

Список використаних джерел

1. Другова Е.А. Управление персоналом в университетах: тренды, вызовы, новые фокусы управления. Обзор конференции «HR-тренд 2015: управление талантами и трансформация корпоративной культуры». *Университетское управление*. 2015. № 4. С. 129–132.
2. Personal and Professional Development (PPD) by University of Cambridge. URL: <http://www.ppd.admin.cam.ac.uk/>
3. Harvard Information for Employees. URL: <http://hr.harvard.edu/about-us>
4. Вашурин Е.В. Вопросы стратегического развития университетской персонала. *Университетское управление: практика и анализ*. № 4. 2005. С. 87–97.
5. Woods C. Employee wellbeing in the higher education workplace: a role for emotion scholarship. *High Education*. 2010. № 60(2). pp. 171–185.
6. Samad A., Reaburn P., Davis H., Ahmed E. An empirical study on the effect of leadership styles on employee wellbeing and organizational outcomes within an Australian regional university. *Australasian Conference on Business and Social Sciences: proceedings*. 2015. Sydney. pp. 984–999.
7. Cooper K., Barton G.C. An exploration of physical activity and wellbeing in university employees. *Perspectives in Public Health*. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/280242176_An_exploration_of_physical_activity_and_wellbeing_in_university_employees

References

1. Drugova E.A. Personnel management in universities: trends, challenges, new management tricks. Review of the conference “HR-trend 2015: talent management and the transformation of corporate culture”. *University Management*. 2015. № 4. pp. 129–132. (in Russian).
2. Personal and Professional Development (PPD) by University of Cambridge. URL: <http://www.ppd.admin.cam.ac.uk/>
3. Harvard Information for Employees. URL: <http://hr.harvard.edu/about-us>
4. Vashurin E.V. Questions of strategic development of university staff. *University management: practice and analysis*. № 4. 2005. pp. 87–97. (in Russian).
5. Woods C. Employee wellbeing in the higher education workplace: a role for emotion scholarship. *High Education*. 2010. № 60(2). pp. 171–185.
6. Samad A., Reaburn P., Davis H., Ahmed E. An empirical study on the effect of leadership styles on employee wellbeing and organizational outcomes within an Australian regional university. *Australasian Conference on Business and Social Sciences: proceedings*. 2015. Sydney. pp. 984–999.
7. Cooper K., Barton G.C. An exploration of physical activity and wellbeing in university employees. *Perspectives in Public Health*. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/280242176_An_exploration_of_physical_activity_and_wellbeing_in_university_employees

НАГІРНА

Мар'яна Ярославівна
nagirnamar@gmail.com

УДК 330.1:502.17

ГРІНВОШІНГ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РІЗНОВИДІВ

GREENWASHING: THE ESSENCE OF THE DEFINITION AND
CLASSIFICATION OF VARIETIESк.е.н., асистент,
Національний університет
"Львівська політехніка"DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.6\(3\).5](https://doi.org/10.37634/efp.2021.6(3).5)

NAHIRNA Mariana – PhD in Economics, Assistant, Lviv Polytechnic National University

З огляду на занепокоєння сучасного суспільства станом навколишнього середовища виникає тенденція у діяльності підприємств спрямована на збереження довкілля. Проте сучасним суб'єктам господарювання не завжди вдається досягти позитивних показників стосовно навколишнього середовища. У таких умовах виникає поняття «грінвошінгу», використання методів якого має низку негативних аспектів. Зважаючи на цю яскраво-вираженою є необхідність дослідження теоретико-прикладних аспектів грінвошінгу. У статті досліджено сутність поняття «грінвошінг» і негативні наслідки грінвошінгу у низці літературних джерел, також систематизовано основні різновиди грінвошінгу за низкою істотних ознак.

* * *

Introduction. Today, the problem of environmental pollution is pronounced, which is of growing concern to the public every year. Society seeks to preserve nature, natural resources and valuable species of animals and plants in order to ensure the protection of the environment. Given the public concern about the preservation of the environment, there is a focus of modern enterprises to address this problem in order to form a positive image of companies. However, it is not always possible for companies to achieve positive environmental performance, which encourages them to use greenwashing methods as a way to influence on consumers by disguising the company as an defender of environment to meet their own needs.

Of course, greenwashing has a number of negative effects due to misleading consumers, using unfair competition and damage of the environment, which causes concern to scientists and societies on these issues and gives relevance to the research theme.

Purpose. Despite the negative aspects of greenwashing, there is a need for research and development of the conceptual and categorical tools of this question. Also in the analysis of the approaches of a number of domestic and foreign authors to the interpretation of the essence of the term of "greenwashing" and the generalization of such interpretation and in singling out the classification of varieties of greenwashing.

Results. As a result of research, the views of a number of authors on the essence of term "greenwashing" are presented and a generalization of this definition is made. The negative consequences of the use of greenwashing in some literature sources are also analyzed. Also, the varieties of greenwashing are systematized according to a number of essential features.

Conclusions. Given the relevance of the theme and the negative signs of greenwashing, this concept requires further study and research.

Ключові слова: грінвошінг, навколишнє середовище, підприємство, класифікація різновидів грінвошінгу

Keywords: greenwashing, environment, enterprise, classification of greenwashing varieties

ВСТУП

На сьогодні яскраво-вираженою є проблема забруднення навколишнього середовища, що з кожним роком усе більше хвилює громадськість. З метою розв'язання цієї проблеми сучасним трендом є спрямованість на екологічність, що проявляється у сортуванні сміття, використанні біорозкладної упаковки та продукції з натуральними складовими тощо. Суспільство прагне зберегти природу, природні ресурси та цінні види тварин і рослин із метою забезпечення охорони навколишнього середовища. Саме тому багато сучасних компаній намагаються підтримувати наявні тренди для утримання та нарощення своїх ринкових позицій та збільшення обсягів продажу, використовуючи водночас екологічний брендинг, що є діяльністю, пов'язаною зі створенням та впровадженням бренду екологічного спрямування на ринок із використанням маркетингових інструментів, спрямованих на акцентування уваги споживача до екологічних характеристик товару для формування позитивного іміджу компанії [1].

У таких умовах також з'являється поняття зеленого маркетингу як способу просування зелених това-

рів на ринку. Такі товари у правильному трактуванні мають забезпечувати натуральність та екологічність. Проте досягти таких характеристик у сучасних умовах підприємствам не завжди вдається. Саме за таких обставин підприємства вдаються до застосування грінвошінгу як методу маскування підприємства під захисника навколишнього середовища та видавання себе за суб'єкт господарювання, що турбується про довкілля для забезпечення власних потреб.

Безумовно, грінвошінг має низку негативних впливів через введення споживачів в оману, використання недобросовісної конкуренції та шкоди навколишньому середовищу, що й спричиняє занепокоєння науковців та суспільства даним питанням та доводить актуальність досліджуваної теми.

Отже, зважаючи на актуальність теми грінвошінгу, **МЕТА** статті – дослідження сутності та ключових різновидів цього поняття. Питання грінвошінгу розглядається у працях низки вітчизняних та закордонних авторів. Проте існує потреба у подальшому дослідженні та розвитку понятійно-категоріального апарату, що стосується даного питання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження застосовані методи аналізу та вивчення наукових праць вітчизняних та закордонних вчених, логічного узагальнення досліджуваної інформації, систематизації різновидів грінвошінгу та логічний підхід для наведення короткого пояснення до них.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Важливості питання грінвошінгу виокремлено значне місце у роботі К.В. Смірної [2]. Автор розглядає поняття грінвошінгу як безпідставні та не аргументовані заяви підприємств, в яких товари, що вони виготовляють трактується як безпечні для екології, що насправді є методом введення в оману споживача продукції.

Визначення змісту поняття грінвошінг простежується також у низці літературних джерел. Так, наприклад, грінвошінг трактується як неправдива інформація, що поширюється суб'єктом підприємницької діяльності з метою створення екологічного іміджу серед споживачів, проте нічим не підтверджена та не обґрунтована й така, що в кінцевому результаті вводить споживачів в оману [3].

Грінвошінг ще трактують як наявність підприємством поганих показників щодо екологічності та висвітлення цих показників як позитивних [4]. У [5] грінвошінг розглядають як дії символічного характеру, що відволікають увагу споживачів на незначні питання та порушують питання екологічності за цих обставин, не вживаючи відповідних дій.

З приводу необхідності забезпечення екологічної освіти покупців як способу боротьби з грінвошінгом наголошено у праці А. Івашури, О. Борисенко [6]. На поширеність грінвошінгу в Україні звертають увагу О.Г. Мінькова, В. М. Сакало, О.О. Горб та зазначають про серйозність даної проблеми на ринку органічної продукції. Автори стверджують, що грінвошінг – це явище, яке передбачає заяви виробників про екологічну безпеку пропонованої продукції без відповідних підстав [7].

У дослідженнях автора К.А. Пилипенко грінвошінг розглядається як процес, за якого виробники заявляють про органічність та екологічну чистоту своєї продукції без належних підстав на це. У дослідженнях TerraChoice можна знайти інформацію про те, що у 98 % продукції споживчого призначення, що позиціонується на ринку як екологічно чиста, можна знайти порушення. На ринку України все частіше трапляються позначки «органік», «екологічно чистий» тощо без відповідних на це підстав [8].

Досліджуючи основні різновиди грінвошінгу, варто звернути увагу на ключові негативні аспекти, стосовно яких використовують грінвошінг [2], серед них: виокремлення переваг та приховування негативних аспектів товарів; відсутність чи недостатність доказів (підприємства не мають відповідних сертифікатів); виокремлення недоречних та неактуальних характеристик продукції тощо.

Стосовно особливостей грінвошінгу, – він передбачає [9]:

- додавання у назву товару слів «еко», «еколо-

гічний», «натуральний» тощо без відповідного підтвердження за допомогою сертифікату;

- додавання в упакуванні асоціацій, що вводять споживача товару в оману шляхом використання екологічного пакування, зелених відтінків тощо;

- використання позначень, що нагадують справжнє екологічне маркування, проте такими не є;

- виокремлення підприємства як «eco-friendly» бренду без відповідної діяльності, що це підтверджує тощо.

На важливості вивчення питання грінвошінгу також наголошується у праці Л.М. Ганас та Л.С. Ноджак [10], де акцентується увага на стрімкому поширенні грінвошінгу у діяльності сучасних підприємств та на негативних аспектах даного поняття, серед яких автори виокремлюють: формування недовіри споживачів до екологічності бренду у разі викриття використання грінвошінгу, створення негативного іміджу підприємств, що застосовують такі методи просування, а також зниження капіталовкладень у екотехнології, що викликане надмірною прискіпливістю до їх екологічних характеристик і погіршення екологічної ситуації. Негативні риси грінвошінгу описано також в [11], серед яких: шкода репутації підприємства, невпевненість споживачів у правдивості інформації, що подають екобренди. Саме тому виникає необхідність у вивченні споживачем усіх характеристик пропонованих товарів та послуг та підготовці державними структурами кваліфікованих greenwashing-фахівців й у формуванні механізмів контролювання правдивості інформації, що подають підприємства. Е.М. Щолокова і В.В. Дивак наголошують, що грінвошінг може здійснюватися з метою підтримки позитивного іміджу підприємства, орієнтованого на екологічність чи з метою збільшення обсягу продажів тощо [12].

Узагальнивши твердження низки авторів стосовно змістового наповнення поняття «грінвошінг», варто зазначити, що це процес виокремлення позитивних з екологічного погляду характеристик товару без відповідного підтвердження чи маскування екологічно негативних ознак продукції з метою збільшення прибутків, зменшення витрат чи формування позитивного іміджу підприємства.

Аналіз літератури та виконані наукові дослідження дають змогу навести класифікацію основних різновидів грінвошінгу на сучасних підприємствах, яку представлено на рис. 1.

Класифікувати різновиди грінвошінгу доцільно наступним способом:

1. Залежно від типу продукції, до якої застосовується грінвошінг:

- грінвошінг стосовно продуктів харчування (вживання термінів «еко», без ГМО без відповідного підтвердження тощо);

- грінвошінг, що застосовується до косметики (наприклад, позиціонування як натурального продукту, приховуючи за такої умови інші компоненти);

- грінвошінг, що застосовується до продукції побутового призначення (побутова хімія тощо) передбачає маскування шкідливих речовин у вмісті або позиціонування продукції як натуральної тощо.

Рис. 1. Класифікація різновидів грінвошінгу

2. За кінцевою метою застосування грінвошінгу:

– грінвошінг, спрямований на зменшення витрат (наприклад, переконування споживачів у недоцільності застосування пакування товарів чи використання тих чи інших складових продукції з кінцевою метою зменшення собівартості товару);

– спрямований на збільшення обсягів продажу (наприклад, наголошення на екологічних складових продукту чи зменшеному вмісті шкідливих речовин для нарощення кількості проданої продукції);

– з метою формування позитивної репутації бренду (наприклад, донесення до аудиторії оманливої інформації стосовно застосування біорозкладної упаковки чи такої, що не шкодить навколишньому середовищу без відповідних підтверджень із метою позиціонування діяльності підприємства як підтримуючої навколишнє середовище).

3. За регулярністю застосування грінвошінгу:

– постійний (коли підприємство вдається до методів грінвошінгу увесь час протягом своєї діяльності й це є основою формування позитивного іміджу бренду);

– разовий (застосування грінвошінгу одноразово, наприклад, з метою запобігання збитків у короткостроковому періоді).

4. За сферою впливу на споживача:

– через пакувальні характеристики товару (тобто акцентування уваги споживача на використанні екологічної чи біорозкладної упаковки, яка насправді не відповідає таким характеристикам);

– через натуральні характеристики самої продукції (позиціонуючи продукт як натуральний, водночас додаючи ненатуральні компоненти);

– через відсутність шкідливих добавок (наприклад, наголошуючи, що продукція не має домішок, що негативно впливають на навколишнє середовище без відповідного підтвердження).

5. За асортиментом товарів, до яких застосовується грінвошінг:

– одного найменування продукції (коли підприємство застосовує методи грінвошінгу лише до одного товару зі свого асортименту або випускає чи розповсюджує лише одне найменування товару);

– широкої низки найменувань (актуально для підприємницьких структур, що використовують у своїй діяльності грінвошінг для широкої асортиментної низки товарів).

6. За масштабністю охоплення:

– місцевих ринків (характерно для застосування грінвошінгу та ринку конкретного населеного пункту (вузьколокалізованих));

– національних ринків (застосовується на ринку конкретної країни);

– світового ринку (коли продукція підприємства, до якої застосовується грінвошінг, розповсюджена на ринках багатьох країн) тощо.

7. За характером попиту на товари, до яких застосовують методи грінвошінгу:

– сезонного попиту (продукція користується попитом лише в певні проміжки часу впродовж року, наприклад, добрива);

– постійного попиту (попит на продукцію зберігається протягом року).

ВИСНОВКИ

На сьогодні доволі чисельною залишається кількість підприємств, що вдаються у своїй роботі до використання грінвошінгу з метою формування позитивної репутації бренду, збільшення прибутків чи економії витрат. Така тенденція є вкрай негативною, адже формує низку недоліків для екології, споживачів та підприємств. Саме це й оправдовує інтерес до теми статті.

На основі дослідження літературних джерел про-

аналізовано та узагальнено зміст поняття «грінвошинг», також вивчено праці авторів із відображених у них негативних аспектів грінвошингу. За результатами дослідження сформовано типологію різновидів даного поняття із наведенням короткого пояснення до них.

Список використаних джерел

1. Махнуша С.М., Косолап Н.Є. Маркетинг інновацій та екологічний брендинг: аналіз зв'язку. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 1. С. 36–44.
2. Смірнова К.В. Грінвошинг як інструмент псевдо екологічного маркетингу. *Економіко-екологічні проблеми сучасності в дослідженнях молодих науковців*: матеріали міжнар.наук.-практ. конф. молодих вчених (Одеса, 29–30 червня 2017 р.). Одеса, 2017. URL: <http://eprints.library.odku.edu.ua/id/eprint/3107>
3. Oxford English Dictionary. 2018. URL: <https://www.oed.com/>
4. Delmas M.A., Burbano V. The Drivers of Greenwashing. *California management review*. 2011. Vol. 54. № 1. pp. 64–87.
5. Siano A., Vollero A., Conte F., Amabile S. More than words: expanding the taxonomy of greenwashing after the Volkswagen scandal. *Journal of Business Research*. 2017. Vol. 71, pp. 27–37.
6. Івашура А., Борисенко О. Усвідомлене споживання як спосіб вирішення регіональних екологічних проблем. *Техногенно-екологічна безпека України: стан та перспективи розвитку*: матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції / ТЕБ-2019, (Ірпін, 04–15 листопада 2019 р.). Ірпін, 2019. С.110.
7. Мінькова О.Г., Сакало В.М., Горб О.О. Маркування та сертифікація органічної продукції. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 2 (176). С. 126–135.
8. Пилипенко К.А. Регуляторні впливи на формування пропозиції продукції аграрних підприємств у дотриманні продовольчої безпеки. *Обліково-аналітичне забезпечення й оподаткування розвитку суб'єктів агробізнесу та сільських територій*: колективна монографія / за заг. ред. Л.О. Мармуть. Херсон: Айлант, 2019. С. 235–246.
9. Чорнобай Е.О. Грінвошинг як різновид порушення прав споживачів на достовірну інформацію. *Наука, технології, інновації: тенденції розвитку в Україні та світі*: матеріали міжнар. студ. наук. конф. Молодіжна наукова ліга. м. Харків, 17 квітня 2020 р. Харків, 2020. Том 6. С.10.
10. Ганас Л.М., Ноджак Л.С. Негативні наслідки грінвошингу. *Розвиток співробітництва між Європейським Союзом та Україною*: матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. С. 107. URL: <https://lpnu.ua/jmm-circle/internetkonferentsiia>
11. Чабанюк А.С., Смірнова К.В. Використання «greenwashing» як форми псевдо екологічного маркетингу. *Наукові розробки молоді на сучасному етапі*: тези доповідей XVII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (Київ, 26–27 квітня 2018 р.). Київ, 2018. С. 303–304.
12. Щолокова Е.М., Дивак В.В. Дослідження грінвошинга в маркетингу. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2013. №26. С. 126–130.

References

1. Makhnusha S.M., Kosolap N.E. Innovation marketing and environmental branding: a link analysis. *Marketing and innovation management*. 2011. № 1. pp. 36–44 (in Ukrainian).
2. Smirnova K.V. Greenwashing as a tool of pseudo-environmental marketing. *Economic and ecological problems of modernity in the research of young scientists*: materials of international scientific practice. conf. of young scientists (Odesa, June 29–30, 2017). Odesa, 2017. URL: <http://eprints.library.odku.edu.ua/id/eprint/3107> (in Ukrainian).
3. Oxford English Dictionary. 2018. URL: <https://www.oed.com/>
4. Delmas M.A., Burbano V. The Drivers of Greenwashing. *California management review*. 2011. Vol. 54. № 1. pp. 64–87.
5. Siano A., Vollero A., Conte F., Amabile S. More than words: expanding the taxonomy of greenwashing after the Volkswagen scandal. *Journal of Business Research*. 2017. Vol. 71, pp. 27–37.
6. Ivashura A., Borysenko O. Conscious consumption as a way to solve regional environmental problems. *Technogenic and ecological security of Ukraine: state and prospects of development*: materials of the IX All-Ukrainian scientific-practical Internet conference / ТЕБ-2019 (Irpin, November 04–15, 2019). Irpin, 2019. P. 110 (in Ukrainian).
7. Minkova O.H., Sakalo V.M., Horb O.O. Labeling and certification of organic products. *Current economic problems*. 2016. № 2 (176). pp. 126–135 (in Ukrainian).
8. Pylypenko K.A. Regulatory influences on the formation of supply of agricultural enterprises in compliance with food security. *Accounting and analytical support and taxation of the development of agribusiness and rural areas: a collective monograph* / ed. L.O. Marmul. Kherson: Aylant, 2019. pp. 235–246 (in Ukrainian).
9. Chornobai E.O. Greenwashing as a kind of violation of consumers' rights to reliable information. *Science, technology, innovation: development trends in Ukraine and the world*: materials of international students scientific conference. Youth Scientific League (Kharkiv, April 17, 2020). Kharkiv, 2020. Vol. 6. P. 10 (in Ukrainian).
10. Hanas L.M., Nodzhak L.S. Negative consequences of greenwashing. *Development of cooperation between the European Union and Ukraine*: Proceedings of the international scientific-practical Internet conference. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, 2020. P. 107 URL: <https://lpnu.ua/jmm-circle/internetkonferentsiia> (in Ukrainian).
11. Chabaniuk A.S., Smirnova K.V. The use of «greenwashing» as a form of pseudo-environmental marketing. *Scientific developments of youth at the current stage*: abstracts of the XVII All-Ukrainian scientific conference of young scientists and students (Kyiv, April 26–27, 2018). Kyiv, 2018. Vol. 3: Economics of innovation activities of enterprises. pp. 303–304 (in Ukrainian).
12. Shcholokova E.M., Dyvak V.V. Greenwashing research in marketing. *Bulletin of Priazovsky State Technical University. Economic Sciences Series*. 2013. № 26. pp. 126–130. (in Ukrainian).

НИКІФОРОВА
Тетяна Іванівна
nikiforovat2711@gmail.com

УДК 343.21:343.335

НАПРАВЛЕННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ КРИВДНИКІВ АБО ПРОБАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

DIRECTION FOR THE PROGRAM FOR ABUSERS OR PROBATION PROGRAM: A PRACTICAL ASPECT

к.ю.н., доцент, Хмельницький
університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.6\(3\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2021.6(3).6)

NIKIFOROVA Tetiana – PhD in Law, Associate Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

У статті проаналізовано практику призначення та виконання таких обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, як «направлення для проходження програми для кривдників» та «направлення для проходження пробаційної програми». Встановлено проблеми та труднощі їх практичного застосування, які виникають у зв'язку з неоднозначністю формулювання кримінально-правових норм, неузгодженістю нормативно-правових актів, якими врегульовано порядок призначення та виконання відповідних заходів, а також недостатньою професійністю суддівського корпусу. Запропоновано внести зміни до відповідних нормативно-правових актів з метою вирішення проаналізованих проблем.

* * *

Introduction. Restrictive measures applied to perpetrators of domestic violence are a relatively new type of criminal law measure provided for in current criminal law. The legislative and scientific novelty of these measures, the inconsistency norms of legislative acts, which regulate the procedure for their appointment and implementation, cause problems and difficulties in their practical application.

Purpose. Analysis of the practice of restrictive measures provided for in paragraph 5 of Part 1 of Art. 91-1 of the Criminal code of Ukraine, revealing of problems and difficulties of their appointment and performance and statement of offers concerning possible overcoming of these problems, by elimination of legislative gaps and contradictions.

Results. The article analyzes the practice of prescribing and implementing such restrictive measures applicable to perpetrators of domestic violence as "direction for program for abusers" and "direction for probation program". Problems and difficulties that arise due to the ambiguity of the wording of criminal law, the inconsistency of regulations governing the appointment and implementation of relevant measures, as well as the lack of professionalism of the judges. In particular, it was established that the judges did not specify which restrictive measure provided for in paragraph 5 of Part 1 of Article 91-1 of the Criminal Code of Ukraine should be applied to the convict, because it contains two different in content and procedure. This makes it impossible to enforce the sentence. Also, the lack of a mechanism for interaction of probation authorities with local state administrations and local self-government authorities makes it impossible for probation authorities to exercise control over convicts who are sent to undergo a program for abusers.

Conclusion. It is proposed to amend Art. 91-1 of the Criminal code of Ukraine, the Law of Ukraine "About probation" and other regulatory legal acts, for the purpose of elimination of the analyzed problems of application of restrictive measures.

Ключові слова: обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство; програма для кривдників; пробаційна програма; орган пробації

Keywords: restrictive measures applied to perpetrators of domestic violence; program for abusers; probation program; probation authorities

ВСТУП

Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство є відносно новим видом заходів кримінально-правового характеру, передбачених чинним кримінальним законодавством. Законодавча й наукова новизна цих заходів, неузгодженість норм законодавчих актів, якими врегульовано порядок їх призначення та реалізації, зумовлюють проблеми і труднощі їх практичного застосування. Аналізу обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, присвятили свої праці Д. Крикливець, О. Дудоров, І. Жук, Т. Павлова, Ю. Пліш, М. Хавронюк, О. Чорна, О. Ющик, А. Яценко та інші вчені.

МЕТА роботи – аналіз практики застосування обмежувальних заходів, передбачених п. 5 ч. 1 ст. 91–1

КК, виявлення проблем і труднощів їх призначення та виконання та висловлення пропозицій для можливого подолання цих проблем шляхом усунення законодавчих прогалин і суперечностей.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час написання наукової роботи використано такі методи, як: системний аналіз, аналіз та синтез, дедукції та індукції, узагальнення, формально-логічний та інші методи наукового пізнання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Найбільше труднощів у застосуванні обмежувальних заходів виникає на етапі їх виконання. Це пов'язано з тим, що здійснення контролю за поведінкою засуджених, до яких застосовано обмежувальні заходи (крім військовослужбовців) покладено на уповноважені органи пробації (ч. 4 ст. 91–1 КК). Проте

нормативно-правовими актами, які регламентують діяльність органів пробачії, їх відповідними функціями не наділено. Враховуючи це, Державна установа «Центр пробачії» здійснила роз'яснення стосовно ролі уповноважених органів із питань пробачії у процесі реалізації обмежувальних заходів від 16.09.2020 р. Узагальнюючи зміст цих роз'яснень, «Центр пробачії» приходиться до висновку, що «головне завдання уповноважених органів із питань пробачії під час роботи з кривдниками – це забезпечення реалізації пробачійних програм, тобто програм, що призначаються за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням» [1].

Як свідчить практика, суди часто застосовують обмежувальний захід, передбачений п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК. Причому так повністю у вироку й зазначають: «направити для проходження програми для кривдників або пробачійної програми». Проте у цій нормі міститься не один, а два, різні за змістом та порядком виконання, обмежувальні заходи.

Згідно з п. 7 ч. 1 ст. 2 ЗУ «Про пробачію», пробачійна програма застосовується до особи звільненої від відбування покарання з випробуванням та виконується уповноваженими органами пробачії. Вид пробачійної програми визначається судом. Якщо у вироку вид програми не вказано, то його визначає орган пробачії, а саме куратор пробачійної програми [2; 3]. До осіб, які засуджені за злочин, пов'язаний із домашнім насильством застосовується програма «Подолання агресивної поведінки».

Програми для кривдників безпосередньо спрямовані на осіб, які вчиняють домашнє насильство, та застосовуються у випадках, визначених законодавством. Розроблення та виконання програм для кривдників покладено на місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування [4; 5].

Якщо суди вказують п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК повністю, то орган пробачії як контролюючий орган повинен сам визначити, яку програму має проходити особа. Проте він такими повноваженнями не наділений. Крім того, орган пробачії не виконує програми для кривдників, алгоритм взаємодії з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування з цього приводу відсутній.

Як вирішується ця проблема на практиці? В ЄДРСР є ухвала Жовтневого районного суду міста Маріуполя Донецької області від 10 листопада 2020 р., якою задоволено подання Центрального районного відділу Філії Державної установи «Центр пробачії» у Донецькій області про вирішення питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають під час виконання вироку Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області від 9 липня 2020 р. відносно ОСОБА_1. На обґрунтування подання зазначено, що указаним вироком ОСОБА_1 засуджено за ст. 126–1 КК до покарання у виді 1 (одного) року позбавлення волі. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання, якщо він упродовж 2 (двох) років не скоїть нового злочину та виконає покладені на нього зобов'язання. На підставі п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК до ОСОБА_1 застосовано обмежувальний захід, відповідно до якого направити ОСОБА_1 для проходження програми для кривдників або пробачійної програми на строк 2 (два)

місяці. У зв'язку з чим орган пробачії просив суд вирішити питання: «до засудженого необхідно застосувати обмежувальний захід про направлення засудженого для проходження програми для кривдників або на засудженого покладено обов'язок пройти пробачійну програму. У такому випадку вона має бути прописана в обов'язках, передбачених ст. 76 КК». Задовольняючи клопотання, суд послався на нормативно-правові акти, що регламентують виконання пробачійних програм та ухвалив усунути вищевказане протиріччя у відповідному вироку та застосувати до ОСОБА_1 обмежувальний захід, відповідно до якого направити його для проходження пробачійної програми на строк 2 (два) місяці [6].

Проте ухвала такого змісту в ЄДРСР одна, а вироків, в яких суд призначає п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК без вказівки конкретної програми безліч [7-9]. Звернення до суду органів пробачії з подібними поданнями не може бути вирішенням цієї проблеми. Це має бути здійснено на законодавчому рівні.

Слід звернути увагу також на надзвичайно позитивну практику судів, яка повинна мати прецедентний характер, оскільки повністю відповідає чинному законодавству. Мова йде про вирок, в яких суди чітко вказують, яку програму (пробачійну чи програму для кривдників) має пройти особа. Так, вироком Інгулецького районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 7 жовтня 2020 р. ОСОБА_1 визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126–1 КК, та призначено йому покарання у виді двох років обмеження волі. Відповідно до ст.ст. 75, 76 ОСОБА_1 звільнена від відбування призначеного покарання. Суд також застосував до ОСОБА_1 обмежувальні заходи, передбачені п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК, у вигляді направлення його для проходження пробачійної програми «Подолання агресивної поведінки» [10]. Вироком Борзнянського районного суду Чернігівської області від 26 квітня 2021 р. ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126–1 КК, та призначено йому покарання у виді обмеження волі на строк 2 (два) роки. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання, призначеного вироком суду, з випробуванням. Суд також ухвалив направити ОСОБА_1 до Борзнянської міської ради для проходження програми для кривдників, передбаченої Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», на строк 3 (три) місяці. Контроль за поведінкою засудженого, до якого застосовано обмежувальні заходи, покласти на орган пробачії за місцем проживання засудженого [11].

Саме так чітко та однозначно має бути визначено у вирокі обмежувальні заходи, щоб під час виконання вироку не виникало сумнівів та протиріч. Законодавчі зміни потрібні, особливо у частині узгодження КК з іншим нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність органів пробачії. Проте досконалі закони не матимуть успіху, якщо не буде належного рівня професіоналізму суддівського корпусу. Адже є приклади надзвичайно негативної практики, коли суд замість «або» зазначав «та», тобто направляв особу одночасно і для проходження програми для кривдників, і пробачійної програми [12], які неможливо виконати

у встановлені законом для обмежувальних заходів строки. Крім того, відповідні програми мають однакову мету й дуже подібні за змістом, тому їх застосування до однієї особи є нелогічним. Макарієвський районний суд Київської області вироком від 7 жовтня 2020 р. застосував до засудженого обмежувальні заходи, передбачені ст. 91–1 КК у виді проходження *пробаційної програми для кривдників* [13]. Такого терміну чинне законодавство взагалі не містить. Виникає питання: як орган пробації має виконати такий вирок?

Однак виникли проблеми із виконанням зразкового вироку Борзнянського районного суду Чернігівської області, оскільки контроль за поведінкою засудженого, направлено до Борзнянської міської ради для проходження програми для кривдників, покладено на орган пробації. Орган пробації здійснюватиме за ним контроль як за особою, звільненою від відбування покарання з випробуванням. Труднощі полягають у тому, що відсутній алгоритм взаємодії органів пробації з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Вирішення цієї проблеми можливе лише шляхом прийняття відповідних підзаконних нормативно-правових актів.

Ще один аспект застосування п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК полягає у тому, що Законом України «Про пробацію» застосування пробаційних програм передбачено виключно до осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням [2]. Проте суди застосовують цей обмежувальний захід і в разі засудження до реального виконання таких покарань як штраф, громадські роботи та арешт [9; 14; 15]. У зв'язку з цим представники органів пробації звертаються до суду із заявою про вирішення питання, пов'язаних із виконанням вироку. Так, Вироком Лисянського районного суду Черкаської області від 03.11.2020 р. визнано ОСОБА_1 винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126–1 КК України, призначено йому покарання за ст. 126–1 КК України у виді громадських робіт строком 180 год, застосовано обмежувальні заходи, передбачені п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК, а саме проходження програми для кривдників та пробаційної програми впродовж двох місяців. На думку представника установи, що подав заяву, обов'язок пройти пробаційну програму може бути призначений лише до засуджених осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, тому неправильне застосування закону перешкоджає належному виконанню вироку у частині проходження засудженим пробаційної програми [11]. Відмовляючи у задоволенні заяви, суд, поряд з іншим, зазначив: «тобто ч. 3 ст. 76 КК України, яка передбачає, що на осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, суд може додатково покласти обов'язок виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою, не дає підстав для висновку, що обов'язок пройти пробаційну програму може бути призначений лише до засуджених осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, оскільки пробаційна програма у двох випадках розглядається в різному контексті: у першому (п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК) це обмежувальний захід відносно засудженого, який вчинив домашнє насильство, в іншому (ч. 2 ст. 76 КК) обов'язок для особи звільненої від

відбування покарання з випробуванням». Такий висновок суду з погляду теорії є обґрунтованим, проте на практиці відсутній механізм реалізації пробаційних програм відносно осіб, засуджених до реального виконання покарань.

Ще одна проблема у виконанні обмежувальних заходів, передбачених п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК – це строки їх застосування. Згідно ч. 3 ст. 91–1 КК усі обмежувальні заходи можуть застосовуватися на строк від одного до трьох місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців. У застосуванні п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК суди не завжди визначають строк. У тих вироках, в яких строк визначено – це два або три місяці. Згідно з п. 7 Типової програми для кривдників особа може бути направлена на проходження цієї Типової програми на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством за рішенням суду [5]. Строки виконання пробаційних програм законодавством не передбачено. Встановлено лише, що такий строк не може перевищувати терміну, визначеного судом іспитового строку [3]. Проте у пробаційній програмі «Подолання агресивної поведінки» визначено, що її застосування до повнолітніх осіб передбачає проведення 12 занять. Періодичність проведення занять теж законодавчо не визначено. Державною установою «Центр пробації» роз'яснено, що науково обґрунтованою для забезпечення максимальної ефективності програми є періодичність не рідше одного разу на тиждень. На практиці куратори пробаційних програм не мають фізичної можливості проводити їх частіше. Наприклад, у м. Хмельницькому станом на 01.05.2021 р. на виконанні органу пробації знаходилося 22 пробаційні програми, які виконують сім кураторів, котрі, окрім виконання пробаційних програм, мають ще й інші обов'язки. Тому для виконання пробаційної програми «Подолання агресивної поведінки» з періодичністю 1 раз на тиждень необхідно 12 тижнів. Отже, визначені ч. 3 ст. 91–1 КК строки застосування обмежувальних заходів не співпадають зі строками, необхідними для реалізації програми для кривдників або пробаційної програми. Такий висновок має практичне підтвердження. Так, до Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області надійшло подання Центрального районного відділу Філії Державної установи «Центр пробації» в Донецькій області про вирішення питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають під час виконання вироку Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області від 9 липня 2020 р. відносно ОСОБА_1. Цим вироком особі призначено проходження пробаційної програми строком на два місяці. Проте представник органу пробації зазначив, що «проведення оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення та визначення виду пробаційної програми щодо ОСОБА_1 здійснено 25 вересня 2020 року, заняття будуть проводитися не більше одного разу на тиждень, тому проходження такої програми буде перевищувати вказаний судом двомісячний термін». У зв'язку з цим орган пробації просить суд виключити з вироку двомісячний термін проходження пробаційної програми. Відмовляючи у задоволенні подання, суд серед іншого зазначив: «указаним переліком (Перелі-

ком заходів щодо реалізації пробаційних програм, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 28 березня 2018 р. № 926/5) не визначено граничних строків або кількості необхідних занять для засуджених осіб, які б унеможливили проведення такої програми у визначений судом двомісячний строк пробаційної програми, як на це посилається орган пробації» [16]. Враховуючи вищевказані дані, такий висновок суду неможна визнати достатньо обґрунтованим. Проте неможна не погодитись із висновком суду, що виключення із вироку строку пробаційної програми є втручанням в його зміст у позапроцесуальний спосіб, адже КК встановлено, що обмежувальні заходи повинні мати чітко визначені судом строки. Отже, строк виконання обмежувального заходу, передбаченого п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК буде достатнім для виконання програми для кривдників або пробаційної програми лише у тому випадку, якщо суд продовжить цей строк із підстав, передбачених ч. 3 ст. 91–1 КК.

ВИСНОВКИ

Шляхи вирішення вищевказаних проблем застосування обмежувальних заходів, передбачених п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК, можуть бути наступними:

1. У ч. 1 ст. 91–1 КК «направлення для проходження програми для кривдників» та «направлення для проходження пробаційної програми» передбачити окремими пунктами. У п. 7 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про пробацію» виключити вказівку на те, що пробаційна програма призначається особі звільненій від відбування покарання з випробуванням, що створить можливість виконання цих програм відносно осіб, засуджених до реального виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. У нормативно-правові акти, що регулюють порядок виконання пробаційних програм внести відповідні зміни.

2. Іншим шляхом вирішення цієї проблеми може бути виключення «направлення для проходження пробаційної програми» з переліку обмежувальних заходів. Відносно осіб, які вчинили злочини, пов'язані з домашнім насильством, застосування пробаційних програм буде можливим в умовах звільнення від відбування покарання із випробуванням на підставі п. 4 ч. 3 ст. 76 КК.

3. З метою забезпечення органами пробації контролю за поведінкою засуджених, яких направлено для проходження програми для кривдників необхідно розробити механізм взаємодії органів пробації з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування з цього питання.

4. Оскільки строки проходження програм для кривдників та пробаційних програм врегульовано спеціальними нормативними актами із врахуванням специфіки цих програм, у ч. 3 ст. 91–1 КК доцільно встановити строки для застосування обмежувальних заходів, передбачених п. п. 1–4 ч. 1 ст. 91–1 КК.

Список використаних джерел

1. Роль уповноважених органів із питань пробації в процесі реалізації обмежувальних заходів: роз'яснення Державної установи «Центр пробації» від 16.09.2020 р. URL: https://drive.google.com/file/d/1WawX-gCtbyk3LmYI4_Fw-ve5FJJy0ISA/view
2. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>

3. Перелік заходів щодо реалізації пробаційних програм, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 28.03.2018 р. № 926/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0483-18#Text>

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7.12.2017 р. № 2229–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

5. Типова програма для кривдників, затверджена Наказом Міністерства соціальної політики України від 01.10.2018 р. № 1434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18#Text>

6. Ухвала Жовтневого районного суду міста Маріуполя Донецької області від 10 листопада 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92845392>

7. Вирок Доманівського районного суду Миколаївської області від 4 квітня 2019 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80946201>

8. Вирок Голосіївського районного суду міста Києва від 12 лютого 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87519572>

9. Вирок Шполянського районного суду Черкаської області від 19 червня 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89933833>

10. Вирок Інгулецького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 7 жовтня 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89933833>

11. Вирок Борзнянського районного суду Чернігівської області від 26 квітня 2021 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96565566>

12. Вирок Лисянського районного суду Черкаської області від 03 листопада 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94674724>

13. Вирок Макарівського районного суду Київської області від 7 жовтня 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92045080>

14. Вирок Томашпільського районного суду Вінницької області від 22 травня 2019 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81911488>

15. Вирок Вознесенського міського районного суду Миколаївської області від 2 квітня 2019 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80863064>

16. Ухвала Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області від 16 лютого 2021 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94976704>

References

1. The role of the probation authorities in the process of implementing restrictive measures: explanation of the State Institution “Probation Center” of 01.10.2018. URL: https://drive.google.com/file/d/1WawX-gCtbyk3LmYI4_Fw-ve5FJJy0ISA/view (in Ukrainian).
2. On probation: Law of Ukraine of 05.02.2015 № 160 — VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (in Ukrainian).
3. The list of measures for the implementation of probation programs, approved by the Order of the Ministry of Justice of 0 28.03.2018 № 926/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0483-18#Text> (in Ukrainian).
4. On Prevention and Counteraction to Domestic Violence: Law of Ukraine of 7.12.2017 № 2229–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (in Ukrainian).
5. Typical program for offenders, approved by the Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine of 01.10.2018 № 1434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18#Text> (in Ukrainian).
6. Resolution of the Zhovtnevy District Court of Mariupol, Donetsk Region of November 10, 2020. Unified State Register

of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92845392> (in Ukrainian).

7. The verdict of the Domanivsky district court of the Nikolaev area from April 4, 2019. The uniform state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80946201> (in Ukrainian).

8. The verdict of the Holosiivskyi District Court of Kyiv of February 12, 2020. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87519572> (in Ukrainian).

9. The verdict of the Shpola District Court of Cherkasy Region of June 19, 2020. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89933833> (in Ukrainian).

10. The verdict of the Ingulets District Court of the city of Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region of October 7, 2020. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89933833> (in Ukrainian).

11. The verdict of the Borznyansky district court of the Chernihiv region of April 26, 2021. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96565566> (in Ukrainian).

12. The verdict of the Lysianskyi District Court of Cherkasy Region of November 3, 2020. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94674724> (in Ukrainian).

13. The verdict of the Makariv District Court of Kyiv Region of October 7, 2020. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92045080> (in Ukrainian).

14. The verdict of the Tomashpil district court of Vinnytsia region from May 22, 2019. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81911488> (in Ukrainian).

15. The verdict of the Ascension city district court of the Nikolaev area from April 2, 2019. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80863064> (in Ukrainian).

16. Resolution of the Zhovtnevy District Court of Mariupol, Donetsk Region of February 16, 2021. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94976704> (in Ukrainian).

ПРОДІУСЮлія Іванівна
j.i.prodius@mzeid.in**ЛІБЕНКО**Юлія Сергіївна
lib.ua6996@gmail.com**БЄЛОБРОВ**Олександр Дмитрович
oleksandr.bielobrov@mzeid.inк.е.н., доцент, Державний
університет "Одеська політехніка"магістрант, Державний університет
"Одеська політехніка"магістрант, Державний університет
"Одеська політехніка"

УДК 379.85

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У СВІТІ ТА КРАЇНАХ ЄС**TRENDS IN TOURISM DEVELOPMENT IN THE WORLD AND EU COUNTRIES**DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.6\(3\).7](https://doi.org/10.37634/efp.2021.6(3).7)**PRODIUS Yuliia** – PhD in Economics, Associate Professor, State University "Odesa Polytechnic"**LIBENKO Yulia** – student, State University "Odesa Polytechnic"**BIELOBROV Oleksandr** – student, State University "Odesa Polytechnic"

Статтю присвячено аналізу світових тенденцій розвитку туризму за умов пандемії COVID-19. Зміни клімату, зниження рівня питної води, велика концентрація парникових газів, сміттєві плями змушують бізнес задумуватись про використання нових моделей із метою зниження впливу на навколишнє середовище. У майбутньому зміниться не тільки формат подорожей, а й наше ставлення до них. Тож, у статті розглядаються тенденції розвитку туризму у світі, а також застосування моделей циркулярної економіки в цій галузі.

* * *

The paper is devoted to the analysis of world trends in tourism development in the context of the COVID-19 pandemic. Climate change, declining drinking water levels, and high concentrations of greenhouse gases are forcing people and businesses to think about using new methods to reduce their impact on the environment. The circular economy must become a lifeline and change the behavior of the world's population. The COVID-19 pandemic has almost completely stopped all life on earth. At one point, air traffic stopped, sea and river cruises, entire cities and countries were closed for quarantine. The pandemic made all residents think and rethink everyday life, attitude to travel and nature. Tourism even now remains one of the sectors most affected by the coronavirus pandemic, and the outlook remains rather uncertain. Life will not be the same as it used to be. The pandemic has significantly affected every sector of the tourism industry: airlines, transport, cruise lines, hotels, restaurants, attractions (such as national parks, protected areas and cultural heritage sites), travel agencies, tour operators. Small and medium-sized enterprises, which make up a large informal tourism sector, make up about 80 per cent of the tourism sector, and many of them may not survive the crisis without significant support. In the future, not only the format of travel will change, but also our attitude to them: vacation planning will have to be approached more consciously and take into account many factors. Tourism was one of the first sectors to be deeply impacted by the pandemic, as measures introduced to contain the virus led to a near-complete cessation of tourism activities around the world. The sector also risks being among one of the last to recover, with the ongoing travel restrictions and the global recession. This has consequences beyond the tourism economy, with the many other sectors that support, and are supported by, tourism also significantly impacted. Therefore, the paper considers the trends of tourism development in the world, as well as the application of the principles of the circular economy in this area. Various macro-environmental factors force the tourism industry and tourists to change their preferences and tastes. Global and European trends include safety and hygiene when traveling, the growth of contactless payments, the spread of local tourism, healthy and organic food, the use of virtual reality, robots, chatbots and process automation. In addition, ecological, rural and transformational tourism is gaining popularity among tourist destinations.

Ключові слова: туризм, тенденції, країни ЄС, циркулярна економіка, екотуризм**Keywords:** tourism, trends, EU countries, circular economy, ecotourism**ВСТУП**

Будь-яка компанія, яка прагне працювати на ринку туристичних послуг має орієнтуватись на споживача, а також приймати до уваги тенденції на міжнародних та світових ринках під час розробки стратегій діяльності компанії. Глобальні екологічні проблеми призвели до необхідності впровадження принципів циркулярної економіки в діяльність організацій, – і туризм не є виключенням. Економіка не стоїть на місці: щодня відбуваються різного роду події, які змінюють уявлення споживачів, а відповідно і їхні потреби та впо-добання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій надав змогу зрозуміти актуальність піднятої нами теми. Адже

постійний розвиток суспільства, економіки та держав загалом, виникнення нових загроз (пандемія COVID-19, зародження та розгортання нових політичних конфліктів світового масштабу тощо), природні катаклізми, змушують публікації за попередні роки, та ба більше місяці, ставати неактуальними. У сучасному світі усе частіше стає нагальною потреба у застосуванні нового ставлення до ресурсів, які ми маємо (вичерпні корисні копалини тощо) та до відходів, які утворюються в результаті ведення господарської діяльності. Оскільки, 13 млн тонн відходів щорічно продукуються в Україні, з них лише 3–8 % переробляється [14, 15]. Крім того, очікується зростання сміття у світі на 70 % вже до 2050 р. [16]. Альтернативним шляхом є імплементація

принципів циркулярної економіки в туристичну галузь. Основою для дослідження тенденцій туризму стали дослідження вітчизняних та закордонних вчених, а також дані Державної служби статистики України, матеріали звітів Міністерства екології та природних ресурсів України, Світового Банку та Всесвітньої туристичної організації [6-9]. Серед них необхідно виокремити таких вчених, як: М.І. Габа [2], О.Ю. Дмитрук [3], О.Г. Мельник [4], М. Honey [1] та ін. [21].

МЕТА роботи – дослідити світові та європейські тенденції в галузі туризму, а також визначити перспективні напрями розвитку туризму.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Таблиця 1
Статистика міжнародного прибуття туристів у всьому світі за період 2019 - 2020 рр.* [5, 8]

Частини світу	2019	2020
Європа	746 млн	221 млн
Африка	70 млн	18 млн
Америка	219 млн	69 млн
Середній Схід	65 млн	16 млн
Азія й Океанія	360 млн	57 млн

*узагальнено авторами

Слід підкреслити, що найбільш сильного впливу зазнали країни Азії й Океанії. Їхня відвідуваність впала аж на 84 %. В Америці, зі свого боку, – на 69 %. Також дуже серйозні показники в країнах Африки, Європи та Середнього Сходу, (-75 %), (-70 %), (-75 %) відповідно [5, 8].

Якщо розглядати зміни в туристичній сфері в умовах COVID-19, то вони будуть такими:

- внутрішній туризм став набагато ближчим до людей. Він демонструє позитивні ознаки на багатьох ринках, оскільки люди, як правило, стали подорожувати ближче. Мандрівники їдуть на «відпочинок у своїй країні» або відпочинок біля дому;
- природа, сільський туризм та дорожні поїздки стали популярним вибором подорожей через обмеження у подорожах та пошуки вражень під відкритим небом;
- молодші мандрівники найбільш стійкі до змін. Зміна демографічних показників: відновлення подорожей було сильнішим серед молодого сегменту. «Зрілі» мандрівники та пенсіонери будуть найбільш враженими сегментами;
- заходи безпеки та охорони праці, політика скасування – це головна проблема споживачів;
- туристи надають більше значення створенню позитивного впливу на місцеві громади, збільшуючи пошук автентичності.

Пандемія суттєво вплинула на кожен сектор туристичної індустрії: авіакомпанії, транспорт, круїзні лінії, готелі, ресторани, визначні пам'ятки (наприклад, національні парки, заповідні зони та об'єкти культурної спадщини), туристичні агенції, туроператори. Малі та середні підприємства, до складу яких входить великий неформальний туристичний сектор, становлять близько 80 % туристичного сектору, і багато з них можуть не пережити кризи без істотної підтримки. Це призведе до ефекту доміно у всьому ланцюжку постачання туризму, що вплине на засоби до існування в сільському господарстві, рибному господарстві, творчих галузях та інших сферах послуг.

У написання статті авторами використано такі методи, як емпіричні (а саме, спостереження та опис), а також теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, індукція та дедукція.

РЕЗУЛЬТАТИ

Вплив COVID-19 значною мірою відобразився на туристичній сфері. Якщо аналізувати наслідки, – вони будуть величезними. Це насамперед зумовлено наслідками обмежень на подорожі та падінням попиту серед туристів. Проаналізовано статистику міжнародного прибуття туристів у всьому світі за період 2019-2020 рр. (табл. 1).

Найбільше постраждали напрями, які залежать від міжнародних туристів. Багато з них перебувають у країнах, що розвиваються, де туризм є основним джерелом прибутку на експорт. Наприклад, за даними Світового банку [9], туризм становить майже 15 % ВВП Таїланду, саме тому нещодавно він почав дозволяти обраним іноземним туристам повертатися на тривалий термін перебування.

Туризм відіграє одну з головних ролей у світовій економіці, забезпечуючи десяту частину світового валового національного продукту. Але сьогодні з урахуванням COVID-19 світові тенденції змінились, з'явилися абсолютно нові вимоги у сфері туризму. Наведено та проаналізовано основні з них (рис. 1) [10]:

Безпека та гігієна. З моменту спалаху COVID стандарти безпеки та гігієни були надзвичайно важливими. З огляду на це, існує низка туристичних тенденцій, пов'язаних із цим, таких як посилене прибирання, соціально віддалені місця для сидіння, надання гелю для рук та застосування масок у деяких умовах. Зараз це також є життєво важливою частиною туристичного маркетингу, і компаніям потрібно чітко пояснити, яка їх політика гігієни та безпеки та які заходи вони вживають, щоб захистити клієнтів. Загроза COVID призвела до того, що люди більше не хочуть подорожувати та відвідувати гарячі точки туризму, тому їх потрібно буде переконати, що це безпечно [11].

Локальний туризм. Різні обмеження на поїздки та небажання багатьох людей їздити за кордон означають, що багатьом представникам туристичної галузі доводиться зосереджуватись на місцевих клієнтах, а не на міжнародних. Зараз саме той час, коли локальний туризм має більше переваг, ніж закордонний.

Зростання безконтактних платежів. Безконтактні платежі вже деякий час є основним елементом, коли мова заходить про технології у туризмі. Клієнтам навіть не потрібно мати дебетовий рахунок картою або кредитною картою для оплати харчування, проживання в готелі, транспорту та інших послуг.

Рис. 1. Світові тенденції туризму

Дозвіл на безконтактні платежі дозволив туристичним компаніям зменшити тертя та покращити швидкість реєстрації та виїзду. Це також означає, що за товари можна швидко заплатити, стимулюючи спонтанні покупки. З коронавірусом безконтактні платежі користуються більшим попитом, ніж будь-коли, оскільки персонал та клієнти часто воліють уникати оброблення готівки.

Віртуальна реальність. За допомогою онлайн-турів із віртуальною реальністю клієнти можуть відчувати інтер'єри готелів, інтер'єри ресторанів, туристичні визначні пам'ятки на відкритому повітрі та багато іншого – усе вдома.

Роботи, чат-боти та автоматизація. Готелі та зони відпочинку беруть участь у тенденціях застосування роботів персоналу, встановивши інтерактивні прилади для виконання певних службових обов'язків. Зараз багато клієнтів бронюють свої подорожі та проживання за допомогою Інтернет-чат-ботів, які можуть оброблювати запити та допомагати клієнтам корисною інформацією, коли оператори-люди недоступні.

Здорова та органічна їжа. Сучасні туристи знають, що смачне та поживне – це не ексклюзивні поняття. Попит на чудову кухню з метою кращого харчування є рушієм нових туристичних тенденцій. Сучасний турист хоче знати, що їжа, яку вони їдять, настільки ж здорова, як і смачна. Рух органічної їжі також впливає на туристичні тенденції, де більше ресторанів та готелів пропонують органічні страви.

Дедалі частіше персоналізація стає одним із найвагоміших чинників, які змушують споживачів відчувати залученість до компанії та бренду. Окрім ефективного маркетингу туризму, персоналізація може застосовуватися до кожного аспекту туристичного досвіду. Сучасні споживачі очікують враження, які точно відповідає їхнім особистим уподобанням, від напрямів до розміщення та видів діяльності, якими вони будуть займатися. Чим ближче досвід може бути адаптований до бажань та очікувань клієнта, тим більша ймовірність повернення та знову скористатися тією ж послугою.

Дослідження, проведене Booking.com, виявило, що популярність екологічних об'єктів розміщення продовжує зростати відповідно до намірів туристів подорожувати без шкоди навколишньому середовищу. У майбутньому році майже три чверті (73 %) респондентів у всьому світі планують хоча б один раз забронювати екожитло. Уже четвертий рік поспіль цей показник демонструє стійку тенденцію зростання: із 62 % у 2016 р. до 65 % у 2017 р. й із 68 % у 2018 р. до 73 % у 2019 р. [20].

Але важливо зауважити, що стійкість стосується не лише навколишнього середовища. Йдеться також про позитивний вплив на культури, економіку та людей у місцях призначення, які відвідують клієнти. Взагалі, принципи циркулярної економіки та сталого розвитку можуть розширити світобачення підприємців та відкрити нові джерела прибутку чи значного зниження витрат.

Так, європейські компанії найчастіше використовують такі компоненти моделей [17-19]:

- заміна відновлюваними джерелами енергії та природними процесами (виготовлення біологічно розкладного пакування, енергія шляхом використання відновлювальних джерел);

- максимізація матеріальної та енергоефективності – передбачає пропозицію продуктів/послуг, створених за рахунок технологічних удосконалень, що зумовлює зменшення витрат на сировину, логістику й разом із тим, зниження впливу на біосферу;

- створення цінності з відходів – перероблення сировини та відходів у виробництві з можливим перетворенням їх у продукцію більш високої цінності та якості (або послуги);

- розроблення масштабних рішень, – створюючи продукти, послуги та ідеї, слід розробляти їх так, щоб була можливість розширюватись, наприклад, шляхом ліцензування або формування нових ланцюгів вартості з партнерами.

Туристичні компанії також можуть підтримати цю місію, внівши невеликі, але суттєві корективи. Наприклад, позбутися одноразового пластику або використовувати лише сонячну енергію для всіх своїх енергетичних потреб; використовувати альтернативні види енергії для перевезення пасажирів.

Як наслідок, туристи вже починають змінювати свої вподобання, і дедалі частіше популярними стають:

1. **Сільський туризм.** Нещодавно з'явився як альтернатива звичайному міському туризму. Усе більше людей їздять до невеликих громад, як правило, розташованих у сільських районах, щоб дізнатись про спосіб життя та культуру або, у деяких випадках, від'їхатися від міста. Подорожі на природі, орієнтовані на пустелю та відпочинок на природі, також надзвичайно зростають у популярності.

2. **Екотуризм.** Туристичні тенденції значною мірою впливають на проблеми та звички клієнтської бази. У міру того, як нове покоління стає дедалі актуальнішим на ринку, ідеали, що визначають їхні рішення щодо купівлі, створюють нові туристичні тенденції. Екоподорожі – лише один із прикладів цих туристичних тенденцій, що відображає зростаючу стурбованість серед сучасних мандрівників стосовно етичних та стійких

варіантів туризму. Еко-подорожі включають прості зміни, такі як наявність вуглецевих кредитів під час бронювання рейсу або можливість узяти в оренду електричний замість звичайного автомобіля. Більш складні приклади можуть включати туризм із волонтерським елементом, можливо, робота над природним заповідником або участь у природоохоронних роботах [13].

3. *Трансформаційні подорожі*. Це не просто подорожі для дозвілля, а й подорожі, які мають за мету змінити життя як інших людей, так і себе. Волонтерські поїздки є прикладом досвіду, який набув популярності завдяки цій тенденції. Мандрівники відпочивають, а також виділяють час на волонтерські роботи в місцях подорожей.

ВИСНОВКИ

Отже, як бачимо, різного роду фактори макросередовища змушують підприємства туристичної галузі та туристів, змінювати вподобання та власні смаки. До світових та європейських тенденцій слід віднести такі: безпека та гігієна під час подорожей, зростання безконтактних платежів, поширення локального туризму, здорова та органічна їжа, використання віртуальної реальності, роботів, чат-ботів та автоматизація процесів. Окрім того, серед туристичних напрямів популярності набирає екологічний, сільський та трансформаційний туризм.

Список використаних джерел

1. Honey M. Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? Washington: Island Press, 2008 P. 33.
2. Габа М.І. Екотуризм як один із засобів взаємозбагачення різних культур. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2011. Вип. III (43). С. 212–215.
3. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту та маркетингу. Київ: Альтерпрес, 2004. 192 с.
4. Злотнік, М., Мельник, О. Стратегічне управління впровадженням принципів циркулярної економіки на вітчизняних підприємствах. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 12. С. 112–119.
5. Tourism development trends in the world, 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/323748083_Tourism_development_trends_in_the_world_httpselibraryruitemaspid27207616
6. Офіційний сайт Природно-заповідного фонду України. URL: <http://pzf.menr.gov.ua>
7. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
8. Офіційний сайт World Tourism Organization. URL: <https://www.unwto.org/>
9. Офіційний сайт World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/home>
10. *Сучасні тенденції розвитку туризму*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції; Збірник тез доповідей. Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 2015. Частина I. 217 с.
11. Гаращенко Д.В., Фрей Л.В. Сучасні тенденції та новітні тренди в туризмі після COVID-19. *Інновації та технології у сфері послуг і харчування*. 2020. № 2. С. 67–75.
12. Nyorani C. Tourism Trends That Will Shape the Travel Industry in 2020 and Beyond. URL: <https://pro.regiondo.com/tourism-trends-2018>
13. Tourism Trends: The Latest Opportunities for The Tourism Industry. URL: <https://www.revfine.com/tourism-trends/>
14. International Finance Corporation (IFC, World Bank Group) Municipal Solid Waste in Ukraine: DEVELOPMENT POTENTIAL. URL: <https://www.ifc.org>
15. Сайт агентства 24/7 Wall Street. URL: <https://247wallst.com/>
16. Зінченко А. Велика сміттєва пляма. URL: <https://business.ua/economy/6049-velika-smitteva-plyama>
17. D'Amato D., Veijonaho S., Toppinen A. Towards sustainability? Forest-based circular bioeconomy business models in Finnish SMEs. *Forest Policy and Economics*. 2020. Vol. 110. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934118302600>
18. Bocken N.M.P., Short S.W., Rana P., Evans S. A literature and practice review to develop sustainable business model archetypes *J. Clean. Prod.* 2014. Vol. 65. pp. 42–56. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652613008032>.
19. Takacs F., Frankenberger K., Stechow R. Circular Ecosystems: Business Model Innovation for the Circular Economy: monograph. Institute of Management & Strategy, University of St. Gallen, 2020. 22 p. URL: <https://www.alexandria.unisg.ch/259076/>
20. Результати глобального дослідження об устійчивому туризмі за 2019 год. Компанія Booking.com. URL: <https://news.booking.com/>
21. Продіус Ю.І., Пшенична І.В. Підвищення конкурентоспроможності підприємства готельного бізнесу на зовнішньому ринку. *Розвиток сталого туризму: виклики й можливості для туристичного та готельно-ресторанного бізнесу*: Матеріали круглого столу (м. Одеса, 19 квітня 2021р.). Одеса: ОНУ, 2021. С. 97–101.

References

1. Honey M. Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? Washington: Island Press, 2008 P. 33.
2. Haba M.I. Ecotourism as one from the collection of agricultural crops. *Bulletin of the Chernivetsk Trade and Economic Institute*. 2011. Issue III (43). pp. 212–215. [in Ukrainian].
3. Dmytruk O.Yu. Ecological tourism: Succesful to the concept of management and marketing. Kyiv: Alterpress, 2004. 192 p. [in Ukrainian].
4. Zlotnik, M. and Melnyk, O. Strategic management in the implementation of principles of circular economy at the industrial enterprises. *Education and Science*. 2020. № 12. pp. 112–119. [in Ukrainian].
5. Tourism development trends in the world, 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/323748083_Tourism_development_trends_in_the_world_httpselibraryruitemaspid27207616
6. Official site of the Natural Reserve Fund of Ukraine. URL: <http://pzf.menr.gov.ua>. [in Ukrainian].
7. Official site of the Cabinet of Ministries of Ukraine. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>. [in Ukrainian].
8. World Tourism Organization. URL: <https://www.unwto.org/>
9. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/home>
10. *Modern trends in tourism development*: Proceedings of the III All-Ukrainian scientific-practical conference; Collection of abstracts. Mykolaiv: VP "MF KNUKIM", 2015. Part I. 217 p. [in Ukrainian].
11. Harashchenko D.V., Frei L.V. Recent trends and new trends in tourism due to COVID-19. 2020. № 2. pp. 67–75. URL: <http://itsf.chdtu.edu.ua/article/view/213044> [in Ukrainian].
12. Nyorani C. Tourism Trends That Will Shape the Travel Industry in 2020 and Beyond. URL: <https://pro.regiondo.com/tourism-trends-2018>
13. Tourism Trends: The Latest Opportunities for The Tourism Industry. URL: <https://www.revfine.com/tourism-trends/>
14. International Finance Corporation (IFC, World Bank Group) Municipal Solid Waste in Ukraine: DEVELOPMENT POTENTIAL. URL: <https://www.ifc.org>
15. Agency website 24/7 Wall Street. URL: <https://247wallst.com/>

16. Zinchenko A. Big garbage stain. URL: <https://business.ua/economy/6049-velika-smiteva-plyama>. [in Ukrainian].

17. D'Amato D., Veijonaho S., Toppinen A. Towards sustainability? Forest-based circular bioeconomy business models in Finnish SMEs. *Forest Policy and Economics*. 2020. Vol. 110. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934118302600>

18. Bocken N.M.P., Short S.W., Rana P., Evans S. A literature and practice review to develop sustainable business model archetypes *J. Clean. Prod.* 2014. Vol. 65. pp. 42–56. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652613008032>.

19. Takacs F., Frankenberger K., Stechow R. Circular Ecosystems:

Business Model Innovation for the Circular Economy: monograph. Institute of Management & Strategy, University of St. Gallen, 2020. 22 p. URL: <https://www.alexandria.unisg.ch/259076/>

20. Results of the global study on sustainable tourism in 2019. Booking.com. URL: <https://news.booking.com/>. [in Russian].

21. Prodius Y., Pshenychna I. Increasing the competitiveness of the hotel business in the foreign market. *Development of sustainable tourism: challenges and opportunities for tourism and hotel and restaurant business: Materials of the round table (Odesa, April 19, 2021)*. Odesa: Odesa National University of Economics, 2021. pp. 97–101.

ДАЙДЖЕСТ ЗАКОНОДАВЧИХ НОВАЦІЙ

DIGEST OF LEGISLATIVE INNOVATION

З 12 липня необхідно надати інформацію про бенефіціарів

У зв'язку з дією Закону № 361-IX «Про запобігання і протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (прийнято 20.04.20 р.) юрособи, зареєстровані до дати набуття чинності Закону (тобто до 28.04.20 р.), повинні протягом 3 місяців після набуття чинності Положення про форму та зміст структури власності, затвердженого наказом Мінфіну від 19.03.21 р. № 163 (тобто після 12.07.21 р.), подати держреєстратору: інформацію про своїх кінцевих бенефіціарів (в обсязі, визначеному Законом № 361) та структуру власності відповідно до Положення № 163.

Інформація про бенефіціарів складається із заяви стосовно державної реєстрації юридичної особи – форма 2; витягу, виписки чи іншого документа з торговельного, банківського, судового реєстру тощо, що підтверджує реєстрацію юридичної особи-нерезидента у країні її місцезнаходження (якщо у структурі міститься юридична особа-нерезидент); у разі, якщо засновником юридичної особи є юридична особа-нерезидент, – нотаріально засвідченої копії документа, що посвідчує особу, яка є КБВ юридичної особи.

Структура власності готується у довільній формі та є схематичним зображенням, на якому відображаються всі особи, які прямо чи опосередковано володіють юридичною особою самостійно чи спільно з іншими особами. У структурі власності потрібно зазначити розмір участі кожного з власників, а також вказати осіб, які незалежно від формального володіння мають можливість значного впливу на керівництво чи діяльність юридичної особи. Крім того, необхідно зазначити опис здійснення та характер вирішального впливу КБВ на діяльність юридичної особи. Зразки складання схематичного зображення структури власності оприлюднено на офіційному вебсайті Мінфіну.

З 16 червня почали діяти нові правила відкриття рахунків у банках

Національний банк на виконання вимог норм нового законодавства України унормував низку питань, пов'язаних з відкриттям банківських рахунків.

Зокрема, надано право громадянам під час відкриття рахунків пред'являти працівнику банку е-паспорт, е-паспорт для виїзду за кордон, е-свідцтво про народження та дані про реєстраційний номер облікової картки платника податків з використанням мобільного додатку «Дія». Такі норми передбачені постановою Правління Національного банку України від 14 червня 2021 р. № 50 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку Ук-

раїни», що набирає чинності з 16 червня 2021 р.

Розроблено Порядок ведення обліку податків, зборів та ЄСВ, внесених на єдиний рахунок

З 4 червня 2021 р. набув чинності наказ Мінфіну № 166 «Порядок ведення обліку податків, зборів та інших платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, внесених на єдиний рахунок».

Нагадуємо, що з 01.01.2021 р. запроваджено функціонування єдиного рахунку. Його платник податків може використовувати за бажанням для сплати податків і зборів, інших платежів, контроль за справлянням яких покладено на ДПС України, та єдиного внеску. Відповідно виникла необхідність у нормативному врегулюванні питань, пов'язаних з порядком обліку руху коштів на єдиному рахунку.

Порядок визначає процедуру ведення обліку податків, зборів та інших платежів, ЄСВ, внесених на єдиний рахунок, для сплати грошових зобов'язань та/або податкового боргу з податків і зборів, передбачених Податковим кодексом України, ЄСВ, включаючи пеню та штрафи, відповідно до положень Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та інших платежів, що визначені відповідним законодавством та контроль за справлянням яких покладено на ДПС, заборгованості з інших платежів.

Набуває чинності новий закон про фінансовий лізинг

Із 13 червня 2021 р. набуває чинності Закон від № 1201-IX «Про фінансовий лізинг» та втрачає чинність діючий нині Закон № 723/97-ВР. Новим законом визначено загальні правові та організаційні засади фінлізингу в Україні відповідно до міжнародно-правових стандартів у цій сфері.

Згідно з новим законом встановлено, що лізинг вважається фінансовим у разі, якщо до лізингоодержувача переходять усі ризики та винагороди (вигоди) відносно користування та володіння об'єктом фінансового лізингу, за умови додержання хоча б однієї із визначених п. 1 ст. 5 Закону № 1201 ознак (умов). Строк, на який лізингоодержувачу передається об'єкт фінансового лізингу у володіння та користування, не може становити менше року. Не можуть бути об'єктами фінлізингу: земельні ділянки та інші природні об'єкти; об'єкти, визначені ч. 2 ст. 3 Закону від 03.10.19 р. № 157-IX.

Новий Закон застосовується до відносин, що виникли після дня набрання ним чинності. Відносини, що виникли на підставі договорів фінлізингу, укладених до набрання чинності цього Закону, регулюються відповідно до законодавства, що діяло до 13 червня 2021 р.

Затверджено перелік товарів, які можна придбати без використання електронної системи закупівель

Відповідно до нового Закону № 3715, а саме п. 3-1 розд. X «Прикінцеві та перехідні положення» встановлено, що дія Закону «Про захист населення від інфекційних хвороб» не поширюється на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів на випадки закупівлі лікарських засобів, необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19).

Так, замовнику не обов'язково проводити торги в електронній системі закупівель, а достатньо лише розмістити в електронній системі звіт про договір про закупівлю, договір про закупівлю та всі додатки до нього, звіт про виконання договору про закупівлю відповідно до ст. 10 Закону «Про захист населення від інфекційних хвороб».

Прийнято закон про можливість отримання гарантійних зобов'язань на товар в електронному вигляді

Закон № 4185 дає можливість споживачу отримати експлуатаційні документи на товар в електронному вигляді, що сприяє покращенню сервісу в умовах гарантійного обслуговування. Водночас продавці зобов'язуються видавати такі електронні документи.

Затверджено типові форми документів для обліку зерна

З 15.06.2021 р. Наказом № 728 Мінекономіки зат-

вердило типові форми облікових документів, які використовуються під час зберігання і переробки зерна та продуктів його переробки. Так, документом затверджено 121 обліковий документ (зокрема, реєстри товарно-транспортних накладних на прийняте зерно, акти надходження зерна, акти зачистки, картка лабораторного зачищення тощо).

Змінено порядок встановлення та зміни цільового призначення земельних ділянок

Із 24 липня 2021 р. зміна цільового призначення земельної ділянки не потребує розроблення документації із землеустрою (крім окремих випадків); прийняття рішень Верховною Радою та Радою міністрів АР Крим, органом виконавчої влади та органом місцевого самоврядування (крім рішень про встановлення і зміну цільового призначення земельних ділянок, які перебувають у розпорядженні таких органів).

Із 6 липня набуває чинності закон про продаж земельних ділянок через електронні аукціони

Так, із 6 липня 2021 р. набуває чинності Закон від 18.05.21 р. № 1444-IX, яким визначено порядок продажу земельних ділянок (у тому числі державної чи комунальної власності) та набуття права користування ними через електронні аукціони. Відповідні зміни внесено до Земельного кодексу та Закону від 06.10.98 р. № 161-XIV «Про оренду землі».

Підготував Роман Джебраїлов

Аудиторська фірма «Аналітик» пропонує аутсорсинг бухгалтерських послуг!

Аутсорсинг бухгалтерського обліку – це передача ведення бухгалтерського обліку сторонній фірмі.

Які ж переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг?

1. Значна (!) економія коштів на ведення бухобліку:

- економія за бухгалтерські послуги, за які **Ви нам платитимете принаймні на 1000 гривень менше, ніж штатному бухгалтеру**;
- економія на програмне забезпечення (1С, Медок, Ліга Закон тощо);
- економія на утримання офісу, комп'ютерної техніки.

2. Відтепер податкові та інші інспекції – це наші проблеми!

Ми беремо на себе повну матеріальну відповідальність за якість наданих бухгалтерських послуг, включаючи можливі санкції.

3. З нами Ви можете забути про головний біль з постійними пошуками бухгалтера, який у будь-який час може піти від Вас на іншу роботу.

4. Ми не йдемо у відпустку та не беремо лікарняний. Наша фірма справді гарантує безперервне та якісне ведення бухгалтерського обліку.

І нарешті – з нами Ви не тільки отримаєте якісні бухгалтерські послуги. За додатковою домовленістю ми забезпечимо Вас необхідними податковими, юридичними консультаціями, аудиторськими послугами різного характеру.

Все що Вам потрібно – це:

- періодично передавати нам первинну бухгалтерську документацію;
- щомісячно отримувати від нас інформацію про податки та інші обов'язкові платежі;
- укласти із нами договір.

Зробіть вибір, вигідний для Вас!

(044)278-05-88

(097)178-90-89

(066)178-20-42

www.af-analitik.com.ua